

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**VÝZNAM PROCESU VÝKONU ROZHODNUTÍ V KONTEXTU
VNITROSTÁTNÍHO A EVROPSKÉHO PRÁVA**

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem text diplomové práce na téma „Význam procesu výkonu rozhodnutí v kontextu vnitrostátního a evropského práva“ zpracovala samostatně, a že jsem uvedla a řádně vyznačila prameny, z nichž byly čerpány potřebné informace způsobem obvyklým pro vědecké práce.

V Plzni dne 30. 3. 2015

.....

Petra Körberová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí JUDr. Jitce Wolfové za pomoc při vedení diplomové práce.

Děkuji své rodině za podporu a toleranci poskytovanou především v závěru mého studia.

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. EXKURZ DO HISTORIE PRÁVNÍ ÚPRAVY VÝKONU ROZHODNUTÍ V ČR.....	10
3. SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA ŘÍZENÍ O VÝKONU ROZHODNUTÍ	
12	
3.1. Dvojitá terminologie	12
3.2. Dvojkolejnost právní úpravy výkonu rozhodnutí	13
4. VÝKON ROZHODNUTÍ DLE ZÁKONA Č. 99/1963 SB.....	15
4.1. Předpoklady výkonu rozhodnutí.....	15
4.1.1. Obecně platící zásady soudního výkonu rozhodnutí	15
4.1.2. Procesní podmínky	16
4.1.3. Exekuční titul.....	17
3.1. Účastníci řízení	17
3.2. Způsoby výkonu rozhodnutí	20
3.3. Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí	21
3.4. Nařízení výkonu rozhodnutí	22
3.5. Provedení výkonu rozhodnutí.....	24
3.6. Odklad.....	25
3.7. Zastavení.....	25
5. ZMĚNY VÝKONU ROZHODNUTÍ V RÁMCI ZÁKONA Č. 396/2012 SB. A ZÁKONA Č. 293/2013 SB.	28
5.1. Změny občanského soudního řádu zákonem č. 396/2012 Sb.	28
5.1.1. Omezení dvojkolejnosti.....	28
5.1.2. Postižení majetku spadajícího do SJM	29
5.1.3. Postižení opakujících se plnění, příkázání jiných peněžitých pohledávek.....	29
5.1.4. Dražba.....	30
5.1.5. Správa věcí a hodnot (sekvestrace)	31

5.2. Změny občanského soudního řádu zákonem č. 293/2013 Sb.	31
6. VÝKON ROZHODNUTÍ V RÁMCI VÝVOJE EVROPSKÉHO CIVILNÍHO PROCESU	33
6.1. Pojem evropského práva civilního procesu	33
6.2. Prameny evropského práva civilního procesu	35
5.2.1. Zvláštní postavení Velké Británie, Irska a Dánska	37
6.3. Uznání a výkon rozhodnutí dle Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 - Brusel I, Nařízení EP a Rady (EU) č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech - Brusel I bis	38
6.3.1. Obecně k nařízení Brusel I a Brusel I bis	38
6.3.2. Oblast působnosti	38
6.3.3. Pravidla příslušnosti	39
6.3.4. Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí	40
6.4. Uznání a výkon rozhodnutí dle nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o soudní příslušnosti, uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (Nařízení Brusel II bis)	44
6.4.1. Obecně o Nařízení Brusel II bis	44
6.4.2. Působnost.....	44
6.4.3. Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí	45
6.5. Uznání a výkon rozhodnutí dle Nařízení Rady (ES) č. 4/2009, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností a Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnost.....	47
6.5.1. Obecně k Nařízení o výživném	47
6.5.2. Působnost.....	48
6.5.3. Uznávání a výkon rozhodnutí.....	49
6.6. Uznání a výkon rozhodnutí dle Nařízení EP a Rady (EU) č. 650/2012, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.....	50

6.6.1.	Obecně k Nařízení o dědictví	50
6.6.2.	Působnost.....	51
6.6.3.	Uznávání, vykonatelnost a výkon rozhodnutí	52
7.	KOMPARATIVNÍ SHRnutí	53
7.1.	Prohlášení vykonatelnosti ve vztahu k vnitrostátnímu právu	53
7.1.1.	Judikatura ÚS k dané problematice	54
7.2.	Navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí	56
7.2.1.	Judikatura NS	58
7.3.	Nařízení o dědictví ve vztahu k novému zákonu o mezinárodním právu soukromém a procesním	60
8.	ZÁVĚR	62
	Seznam použitých zdrojů	64
	RESUMÉ	67

1. ÚVOD

Cílem této diplomové práce je posouzení významu výkonu rozhodnutí v rámci vnitrostátní a evropské úpravy. Mnou zvolené téma diplomové práce jsem si vybrala z toho důvodu, že s rostoucí integrací Evropské unie souvisí zvýšení počtu přeshraničních vztahů, které postupně vyžadují komplexní unijní úpravu. Tímto postupným vývojem bych se chtěla zabývat ve své práci a poukázat na rozličné úpravy koexistující vedle sebe a náležitě se prolínající při následné aplikaci práva. Evropský justiční prostor se v oblasti civilní, zvláště oblasti sporů, za posledních desítek let dosti rozšířil a svou úpravu postupně obohatil o řadu nařízení, která především svou závazností a bezprostřední použitelností se jeví jako nejúčinnější nástroj v docílení unijní harmonické úpravy pro všechny členské státy.

Výkon rozhodnutí je projevem státního donucení práv, která náleží na základě rozhodnutí nebo jiných podobných právních titulů. Každý stát upravuje proces výkonu svým národním způsobem, jenž se vyznačuje osobitostí státní suverenity. Národní úprava byla značně novelizována, tudíž má pozornost je zaměřena především na novoty, změny a jejich význam. Právě výkonu rozhodnutí a jeho procesu ve vnitrostátní úpravě věnuji první část své diplomové práce.

Evropská unie sleduje jeden hlavní cíl, tím je především svoboda v pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Volný pohyb je středobodem snahy o vytvoření evropského prostoru svobody, bezpečnosti a spravedlnosti. Spravedlnost je vykonávána především soudní cestou a proto je velice důležité vytvořit volný prostor i pro soudní rozhodnutí, lépe řečeno pro výkon cizích rozhodnutí. K uznávání a výkonu rozhodnutí na základě cizích rozhodnutí docházelo v minulosti pouze na základě mezinárodních smluv, dále úmluv, které byly vytvořeny mezinárodním právem. Evropská unie udělala krok vpřed a v zájmu větší integrace dospěla k názoru, že je třeba posunout uznávání a výkon cizích rozhodnutí na další úroveň. Stupeň, který bude charakterizován svou jednoduchostí, rychlostí a dostupností pro členské státy EU. Rozhodnutí cizí by tak byla, lépe řečeno již jsou, posuzována jako tuzemská za splnění určitých daných standardů. Jelikož byl umožněn volný vznik přeshraničních vztahů v rámci EU, logicky si lze dovodit, že je zapotřebí i náležitá ochrana v rámci Společenství. Odlišnosti v národních úpravách by značně ohrozily volnost pohybu a především možnost výkonu cizích rozhodnutí mezi státy, a proto se Evropská

unie rozhodla k razantnímu kroku. Přistoupilo se k budování jednotného justičního prostoru, jež je sjednocován pomocí vydaných příslušných Nařízení, s nimiž je v úzkém vztahu mezinárodní právo soukromé a procesní, jakož samozřejmě i vnitrostátní úprava jednotlivých členských států. Vývojem procesu výkonu rozhodnutí z hlediska evropského práva se zabývám ve své druhé části diplomové práce.

Evropský justiční prostor od začátku neměl být posílením suverenity Společenství, nýbrž ulehčením procesu uznávání mezi členskými státy navzájem. V současnosti se na náš stát vztahuje tzv. tripartita ve vztahu procesu výkonu rozhodnutí. Tripartita je představována národním (vnitrostátním), evropským (komunitárními) a mezinárodním právem. Uznávání a výkon rozhodnutí, ať už soudních či mimosoudních, je jedním z opatření justiční spolupráce pro zjednodušení a zlepšení stávajícího systému. Bylo by mylné domnívat se, že Evropská unie stanovila jako jeden ze svých cílů od počátku úpravu v rámci procesu výkonu rozhodnutí, opak je pravdou. Evropská unie pouze reagovala na stále užší vazby ve sféře integrace. Vývojem se dospělo k takovému posunu, že nyní existují Nařízení upravující výživné a dokonce Nařízení věnující se problematice dědění, ačkoliv ještě nevstoupilo v platnost. I tato nařízení vyplývají s programem Evropské komise a Rady EU ve vztahu k prosazení sjednocení národních procesů uznávání a násl. výkonů rozhodnutí a dále se rozvíjející pomocí Haagského programu z roku 2005.¹

Poslední část diplomové práce porovnává evropskou úpravu s vnitrostátní, respektive vliv evropské úpravy na vnitrostátní a naopak. Posuzuji vývoj a snažím se dospět k závěru, zda proces výkonu rozhodnutí je díky evropským předpisům ovlivněn natolik, že došlo k jeho zlepšení, posunu, nebo naopak zda naše úprava byla donucena vrátit se o krok zpět či stagnuje na určité úrovni. Proces vývoje a ovlivnění se ovšem nedotýká jen teorie, ale obrovský zásah je vnímán především v aplikaci práva prostřednictvím soudních orgánů. Z toho důvodu je závěr mé práce doplněn o judikaturu Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, jejímž prostřednictvím můžeme sledovat vliv a význam procesu evropské integrace v oblasti výkonu rozhodnutí v kontextu našeho vnitrostátního procesu výkonu rozhodnutí a nadále posoudit, zda jsou soudní orgány schopny využít a správně použít evropské právo v tom smyslu, v jakém bylo vytvořeno, dokonce následně přijato členskými státy v co nejschůdnější podobě, která by vyhovovala všem

¹ Úřední věstník Evropské unie, 2005/C 53/01.

dotčeným, jak na straně států, orgánů i konkrétních subjektů právních vztahů nově vznikajících a obsahujících mezinárodní prvek. Pozornost věnuji též vnitrostátní úpravě obsažené v ZMPS, jelikož úzce souvisí s problematikou na úrovni evropské právní úpravy a doplňuje tím mezeru v řízeních, na něž se nevztahuje komunitární úprava, jelikož ta se použije pouze ve vztahu k členským státům EU.

Pro zpracování diplomové práce jsem využila analýzy dostupných zdrojů, jako právní normy evropského práva, předpisy vnitrostátního práva, odborná periodika, literaturu a judikaturu vztahující se k dané problematice.

2. EXKURZ DO HISTORIE PRÁVNÍ ÚPRAVY VÝKONU ROZHODNUTÍ V ČR

Po vzniku Československé republiky hrál hlavní roli v civilním právu procesním občanský soudní řád z roku 1895, účinný od roku 1898, jež byl začleněn do právního řádu přijetím zákona č. 11/1918 Sb., který je známý pod názvem recepční zákon. Tento předpis platil pro české země, protože na našem území bylo přijato zákonodárství rakouské, na Slovensku a Podkarpatské Rusi bylo přijato zákonodárství uherské. Cílem bylo zachování právní kontinuity, čímž ale došlo na našem území k právnímu dualismu. Spolu s občanským soudním řádem (č. 113/1895 ř. z.) se staly nosnými předpisy jurisdikční norma a exekuční řád (č. 79/1896 ř. z.) s dalšími uvozovacími zákony. Občanský soudní řád vycházel z německého vzoru, opíral se o základní princip rovnosti občanů před zákonem, a zároveň zásadně dodržoval princip oddělení soudnictví od správy. Tento stav trval po celou dobu první i druhé Československé republiky, ačkoliv se snahy o sjednocení procesního práva objevovaly (např. návrh textu jednotného občanského soudního řádu, jehož autorem byl Václav Hora. Tento návrh nebyl projednán a tudíž ani schválen)². Dokonce v roce 1931 ministerstvo unifikací dokončilo osnovu nového procesního kodexu, která byla uveřejněna jako „Návrh zákona o soudní příslušnosti a civilního řádu soudního“. Osnova však v roce 1937 neprošla Národním shromážděním.³ Další projednávání byla zhcena následnou okupací.

Velký pokrok v rámci civilního procesu se uskutečnil po roce 1948, kdy šlo především o snahu odstranit právní dualismus a vytvořit jednotnou kodifikaci upravující sporné, nesporné i exekuční řízení. Jako vzor pro nový občanský soudní řád (č. 142/1950 Sb.) se uplatnil sovětský občanský procesní kodex z roku 1923. Nový občanský soudní řád se stal jednotným předpisem jak pro nalézací, tak vykonávací řízení a dosáhlo se tím zpřehlednění velice roztříštěné právní úpravy.⁴

V roce 1960 byla přijata nová Ústava, tzv. socialistická, na základě jejího přijetí bylo započato s přípravami přijímání nového občanského soudního řádu, který měl být svou systematikou jednodušší a měl sloužit především k zabránění

² České právní dějiny, str. 511

³ Hora, V. Československé procesní právo I-III. Praha, 1928-1931

⁴ Československé právní dějiny, str. 633

porušování zájmů společnosti a práv občanů. V OSŘ byla zakotvena práva účastníků, stejně jako povinnosti soudů, včleněny základní zásady apod.⁵ Od nového OSŘ (č. 99/1963 Sb.) se očekávalo, že „s postupujícím vývojem společnosti a s růstem uvědomění občanů bude dobrovolné plnění uložených povinností stávat čím dále tím víc samozřejmostí“.⁶

Po roce 1989 prošel občanský soudní řád z roku 1963 řadami novelizací, čímž došlo k přiblížení legislativní úpravy s úpravami vyspělých evropských zemí. Jednou z důležitých novel je novela č. 519/1991, která přispěla ke změnám výkonu rozhodnutí prodejem movitých a nemovitých věcí, příkázáním pohledávky a srážkami ze mzdy. Novelou č. 30/2001 byly uzákoněny předpoklady výkonu rozhodnutí, zařadil se mezi způsoby výkonu rozhodnutí prodej podniku a prodej zástavy a byl zaveden institut prohlášení o majetku.

Jak jsem již zmínila výše, občanský soudní řád z roku 1950 svěřil vykonávací řízení pouze soudům a OSŘ z roku 1963 v tom nadále pokračoval. Vymáhání práva touto cestou se ovšem koncem devadesátých let ukázalo jako nedostatečné a proto byl v roce 2001 přijat exekuční řád, neboli zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti. Od účinnosti exekučního řádu je tedy přiznán nucený výkon rozhodnutí i soudním exekutorům. Mimo sféru OSŘ a EŘ je nucený výkon rozhodnutí vykonáván i správcem daně, dle daňového řádu (č. 280/2009 Sb.) a orgány veřejné správy dle správního řádu (č. 500/2004 Sb.).⁷

⁵ České právní dějiny, str. 635

⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, viz. Tripes, A. Exekuce v soudní praxi: praktická příručka 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006. str. 5

⁷ Zahradníková, R. a kol., Civilní právo procesní, Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 565s., str. 343

3. SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA ŘÍZENÍ O VÝKONU ROZHODNUTÍ

Řízením o výkonu rozhodnutí se rozumí ta část civilního procesu, v níž jde o vymožení povinnosti, jež byly uloženy povinnému na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí státního orgánu nebo jiného orgánu stanoveného zákonem. Výkonem rozhodnutí se rozumí přímo jednotlivé vynucení konkrétní povinnosti a to právě v rámci exekučního řízení (řízení o výkonu rozhodnutí). Určujícím atributem výkonu rozhodnutí je donucení, tedy stát jako autoritativní moc, která dohlíží na dodržování práv, nám nejen právo dá a uzná, ale musí též zaručit, že budou tato státem daná práva i fakticky vynucena. Právo na soudní ochranu je dáno Listinou základních práv a svobod a jako takové je nezcizitelné a nezadatelné, ovšem není vyloučena možnost stran, tedy oprávněného a povinného, domluvit se smírnou cestou o nevyučování uložené povinnosti exekuční cestou po určitou dobu, čímž dojde k zastavení exekuce v případě, že již byla nařízena.⁸

Proces výkonu rozhodnutí je součástí jak sporných, tak nesporných řízení soudních, proto je třeba v tomto smyslu zmínit změnu, která nastala od 1. 1. 2014 v souvislosti s účinností zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních, jelikož do zmíněného zákona byla včleněna veškerá nesporná řízení a tudíž úpravu výkonu rozhodnutí těchto řízení nalezneme zde a nikoliv v OSŘ. Zákon o zvláštních řízeních soudních je speciálním zákonem ve vztahu k občanskému soudnímu řádu a OSŘ bude subsidiárně použit v případech, které nový zákon neupravuje. Rozdělení civilních soudních řízení do dvou samostatných právních předpisů si vyžádala komplexní rekonstrukce občanského práva, reprezentovaná především novým občanským zákoníkem a zákonem o mezinárodním právu soukromém.

3.1. Dvojitá terminologie

Nucená realizace práva, výkon rozhodnutí nebo exekuce? Dalo by se říci, že se jedná o synonyma, jež byla „nuceně“ rozlišována, ale neúspěšně. Právní nauka, jakož i široká veřejnost, zůstala u dřívější terminologie - exekuce, tedy zažitě terminologie, od níž bylo zákonodárcem upuštěno přijetím občanského soudního řádu z roku 1963, kdy byl zaveden pro tu dobu „vhodnější český název“ výkon rozhodnutí. Oba pojmy existovaly vedle sebe a k jejich rozlišení napomohlo až přijetí exekučního řádu v roce 2001, v němž zákonodárce slovem

⁸ Kurka, V., Drápal, L. Výkon rozhodnutí v soudním řízení. 1. vydání, Praha: Linde, 2004., str. 9-10

exekuce nazývá výkon rozhodnutí provedený soudním exekutorem dle EŘ. Počátkem devadesátých let se opět i sám zákonodárce vrací k dřívější terminologii a vše nasvědčuje tomu, že následující postup zákonodárců nebude jiný, poněvadž soudní i exekutorská praxe s pojmy nemá problém, jelikož obecného pojmu exekuce je používáno i v případech, kdy se jedná o výkon rozhodnutí dle OSŘ.

3.2. Dvojkolejnost právní úpravy výkonu rozhodnutí

Řízení vykonávací, které, jak jsem nastínila, slouží k zajištění splnění uložené povinnosti, je v našem právním řádu upraveno především v části šesté OSŘ, dále pak v exekučním řádu (zákon č. 120/2001 Sb.). Postup, kterým dochází k realizaci zajištění, se nazývá exekuce nebo výkon rozhodnutí a probíhá ve dvou různých dimenzích. Soudní exekuce byla až do 1. 1. 2013 prováděna jak soudními exekutory na základě pověření příslušného soudu, tak mohla být provedena prostřednictvím soudních vykonavatelů. Právě tato dvouvrstevnatost bývá nazývána dvojkolejností výkonu rozhodnutí. Zmíněná dvojkolejnost přinášela možnost oprávněného, tedy osobě, které svědčí právo přiznané např. rozhodnutím soudu, obrátit se na soud s návrhem na zahájení soudního řízení o výkonu rozhodnutí dle OSŘ, nebo zde byla dána druhá možnost a to právo podat návrh na nařízení exekuce dle EŘ. Exekuce prováděná soudním exekutorem přináší řadu výhod, např. exekutor má možnost provádět exekuci více způsoby, současně může vydávat více exekučních titulů atd. I z hlediska statistik bylo díky provádění výkonu rozhodnutí soudními exekutory dosaženo zvýšení průměrné vymahatelnosti pohledávek na 40%.⁹

Od 1. 1. 2013 po nabytí účinnosti novely č.396/2012 Sb., došlo k částečnému zrušení dvojkolejnosti a to především v rámci změn týkajících se kompetencí při provádění exekucí (více viz kapitola: Změny výkonu rozhodnutí v rámci zákona č. 396/2012 Sb. a zákona č. 293/2013 Sb.).

I přes veškeré změny základní vztah mezi exekučním řádem a občanským soudním řádem zůstává zachován. Obecná úprava je obsažena v občanském soudním řízení, exekuční řád je v postavení zvláštního zákona, tedy lex specialis vůči OSŘ, obsahující odkazy v případech přiměřené použitelnosti ustanovení občanského soudního řádu. Vztah mezi oběma předpisy je vymezen v samotném

⁹viz.<http://ekcr.cz/1/aktuality-pro-media/907-vsechno-co-jste-chteli-vedet-o-exekucich-ale-bali-jste-se-zeptat-8-dil-o-mezeni-dvojkolejnosti-12-11-2012?w=>

exekčním řádu v § 52 odst. 1, který stanovuje, že „*Nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se pro exekční řízení přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu*“.

4. VÝKON ROZHODNUTÍ DLE ZÁKONA Č. 99/1963 SB.

4.1. Předpoklady výkonu rozhodnutí

Civilní proces je ovládán základními principy či zásadami, které ho odlišují od jiných právních procesů a odvětví práva. I v rámci samotného civilního procesu se setkáme s modifikovanými užitými principů. Rozdíl lze spatřovat především v řízeních sporných a nesporných.¹⁰ Vykonávací řízení vykazuje podobu obou řízení a od 1. 1. 2014 vycházíme ze dvou úprav, které spolu silně souvisí. Jedná se o OSŘ a ZŘS, neboli zákon o zvláštních řízeních soudních. Vykonávací řízení je považováno za zvláštní fázi občanského soudního řízení, jelikož nastupuje na scénu ve chvíli, kdy povinná osoba není sto dobrovolně splnit povinnost, jež mu byla určena soudem v předchozí fázi, ve fázi nalézací, a jako takové je ovládané i zvláštními zásadami.

4.1.1. Obecně platící zásady soudního výkonu rozhodnutí

První a zásadní zásadou, ovlivňující a řídící celé vykonávací řízení, je zásada dispoziční, která zakládá právo podat návrh na nařízení výkonu rozhodnutí. Pouze oprávněný účastník může proces výkonu rozhodnutí vyvolat, stejně jako může celé řízení ukončit podáním návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí. Setkáme se i s prolomením dispoziční zásady a to způsobem přímo opačným upraveným v zákoně o zvláštních řízeních soudních. V řízení o výkonu rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí nebo ve věcech péče soudu o nezletilé je zahajováno na základě zásady oficiality, projevující se vlastní iniciativou soudu bez potřeby podání návrhu oprávněné osoby.

Vykonávací řízení je rozčleněno na určitá stádia, která na sebe vzájemně navazují a jako takové je ovládáno zásadou legálního pořádku, v rámci určité fáze řízení dochází k uskutečňování úkonů a sám soud je vázán striktně určenými pravidly postupu v řízení apod. (*např. rozhodnout o zastavení výkonu rozhodnutí lze pouze v případě, že bylo rozhodnuto o jeho nařízení*)¹¹. Zásada arbitrárního pořádku je využita zcela výjimečně, např. při dokazování.

Zásada ochrany povinného je v řízení uplatňována za účelem vymáhání exekuce pouze v rámci exekučního titulu. Exekuce nemůže být vymáhána ve větším rozsahu, než je požadováno.

¹⁰Stavíniová, J. Občanské právo procesní, řízení o výkon rozhodnutí, řízení konkurzní a vyrovnací, řízení rozhodčí. Brno: Doplněk, 1997

¹¹Stavíniová, J. Občanské právo procesní, řízení o výkon rozhodnutí, řízení konkurzní a vyrovnací, řízení rozhodčí. Brno: Doplněk, 1997, str. 9

Ve fázi rozvrhu výtěžku jsou soudy ovládány třemi speciálními zásadami a to zásadou přednosti, priority a proporcionality. Uvedené zásady se v řízení uplatňují v případě, že se jedná o souběh několika pohledávek a to pohledávek, které vzhledem k množství nelze uspokojit v plné výši. Zásada přednosti spočívá v upřednostnění taxativně určených pohledávek, jež jsou vymezeny v § 279 odst. 2 OSŘ. Zásada priority je zákonem dané pořadí uspokojení jednotlivých pohledávek, např. *„mají-li být srážky ze mzdy povinného prováděny pro více pohledávek, rozhoduje pořadí, v jakém bylo plátcí mzdy doručeno usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí.“*¹² Zásada proporcionality, dochází například k rozdělení výtěžku mezi pohledávky poměrně dle výšky pohledávek.

Zásada ochrany třetích osob znamená povinnost soudu dbát na ochranu práv třetích osob. Soud nesmí dovolit osobě oprávněné, aby byl výkonem rozhodnutí postihnut majetek třetích osob, než majetek či práva osoby povinné z výkonu rozhodnutí. *„Majetek třetích osob je ale možno postihnout, jestliže se na něj může v důsledku uplatnění neplatnosti nebo neúčinnosti určitých právních jednání může nahlížet jako na majetek, který je takto exekucí postižitelný (ať jde o neplatnosti či neúčinnost v rámci exekuce, insolvenčního řízení nebo obecně dle NObčZ). Zákon rozlišuje, kdy je povinen dbát práv třetích osob sám soud výkonu rozhodnutí, resp. soudní exekutor, a kdy má dotčená třetí osoba, postižená (zejména s ohledem na upřednostnění principu efektivity výkonu rozhodnutí, resp. exekuce) výkonem rozhodnutí či exekucí v případě, že tvrdí, že se tak stalo neoprávněně, zákonem stanovenou možností, jak se proti tomuto postihu bránit (typicky podáním vylučovací žaloby dle § 267 či jiné exekuční žaloby nebo návrhem na vyloučení věci ze soupisu v rámci exekuce).“*¹³

4.1.2. Procesní podmínky

Zásady ovlivňují a řídí celé vykonávací řízení, ale aby mohlo nějaké řízení probíhat, zákon stanovuje tzv. procesní podmínky, které musí být splněny. Základním dělením podmínek je rozlišení podmínek, jež mají účinky před nařízením exekuce (výkonu rozhodnutí) a ty, které mají účinky po nařízení exekuce. Další možné rozdělení je na podmínky odstranitelné a neodstranitelné. K odstranitelným podmínkám patří např. nedostatek procesní způsobilosti nebo

¹²Stavínohová, J. Občanské právo procesní, řízení o výkon rozhodnutí, řízení konkurzní a vyrovnací, řízení rozhodčí. Brno: Doplněk, 1997, str. 10

¹³ Svoboda, K. Občanský soudní řád: Komentář, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 835

nedostatek plné moci. Za neodstranitelné považujeme především překážku litispendence (§ 83 OSŘ), překážku res iudicatae (§ 159a OSŘ) nebo nepravomoc soudu (§ 274 OSŘ). Překážka litispendence přichází v úvahu pro stejnou pohledávku, stejný způsob výkonu rozhodnutí na tu samou věc a návrh nebyl dosud pravomocně nařízen. Překážka res iudicatae nastává, pokud již nařízený výkon rozhodnutí nebyl dosud ukončen. Pokud existují neodstranitelné podmínky, soud řízení zastaví dle § 104 a 254 odst. 1 OSŘ.¹⁴

4.1.3. Exekuční titul

Základní a prvořadou procesní podmínkou vykonávacího řízení je návrh na nařízení exekuce, bez něj nemůže být zákonitě řízení zahájeno, jak vyplývá z § 261 odst. 1 věty první. Základem pro nařízení výkonu je tzv. exekuční titul. Exekučním titulem se obecně rozumí rozhodnutí orgánu, jímž byla povinnému uložena povinnost plnění ve prospěch oprávněného a to v určité lhůtě, přičemž povinný povinnost nesplnil. Základním předpokladem exekučního titulu je jeho vykonatelnost, v případě, že vykonatelnost chybí, nelze výkon rozhodnutí nařídit, v případě, že k nařízení došlo, řízení je bez ohledu na stádium řízení zastaveno. Výčet vykonatelných rozhodnutí nalezneme v ustanovení § 274 OSŘ a k nim přiřadíme i rozhodnutí a listiny, jejichž výkon je výslovně připuštěn zákonem, např. rozhodnutí ve věcech zdravotního pojištění, rozhodčí nálezy, cizozemské tituly apod.

3.1. Účastníci řízení

V řízení nám proti sobě stojí dvě procesní strany, stejně jako např. u žaloby. Zde na jedné straně máme oprávněného a na straně druhé povinného, popřípadě manžela povinného. Oprávněným je osoba podávající návrh na nařízení výkonu rozhodnutí, povinným je osoba za povinného označená v návrhu. Aby se zabránilo chybám, soud zkoumá tzv. věcnou legitimaci účastníků, kdy aktivně legitimován je oprávněný, kterému je oprávnění přiznáno na základě exekučního titulu, a pasivně legitimován je ten, jemuž byla nařízena povinnost. Pokud došlo nařízením výkonu nebo by mohlo dojít nařízením výkonu k omezení či zasažení do majetkových práv nebo hodnot spadajících do společného jmění manželu, součástí vykonávacího řízení je i manžel povinného. Účastenství manžela povinného vzniká dnem, kdy byl soudem výkon rozhodnutí nařízen.

¹⁴ Zahradníková, R. a kol., *Civlní právo procesní*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 565s., str. 345-346

Dle § 262a může být postižen majetek manžela výkonem rozhodnutí: *„Výkon rozhodnutí na majetek patřící do společného jmění manželů lze nařídit také tehdy, jde-li o vydobytí dluhu, který vznikl za trvání manželství nebo před uzavřením manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že bylo rozhodnutím soudu zrušeno společné jmění manželů nebo zúžen jeho stávající rozsah, nebo že byl smlouvou zúžen rozsah společného jmění manželů, že byl ujednán režim oddělených jmění nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství.“* Rozsah majetkových hodnot, které spadají do společného jmění manželů, je možné modifikovat dle § 716 NOZ smluvně nebo na základě soudního rozhodnutí. K smluvním ujednáním, která zkracují zákonné stanovení rozsahu společného jmění manželů, se nepřihlíží, protože učiněné smluvní modifikace jsou učiněny mezi manžely, nikoliv mezi věřiteli.¹⁵ Občanský zákoník platný do 31. 12. 2013 neupravoval možnost věřitele uspokojit se na majetku v SJM v případě, že došlo k pohledávce před uzavřením manželství a ani v případě, že pohledávka vznikla za účinnosti ObčZ nemůže věřitel svou pohledávku uspokojit dle NOZ. Nový občanský zákoník tuto možnost upravuje podrobně a z ustanovení vyplývá, že od 1. 1. 2014 se naopak věřitel může na majetku ze SJM uspokojit, i zde je ale dána možnost manžela povinného na ochranu a to formou podání tzv. excindační žaloby dle § 267 odst. 2, manžel se tedy musí bránit zásahu do svých majetkových hodnot stejně jako třetí osoby.¹⁶ *„Výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy nebo jiného příjmu manžela povinného, přikázáním pohledávky manžela povinného z účtu u peněžního ústavu, přikázáním jiné peněžité pohledávky manžela povinného nebo postižením jiných majetkových práv manžela povinného lze nařídit tehdy, jde-li o vydobytí dluhu, který patří do společného jmění manželů. Ustanovení hlavy druhé a třetí se použije přiměřeně.“* Dle staré právní úpravy nebylo možné postihnout mzdu manžela srážkami ze mzdy, nýbrž se v souvislosti s tím mluvilo o osobních nárocích výlučně jen jednoho z manželů v rámci jeho závazkových vztahů, novelou došlo k posílení postavení a práv věřitele, čímž mělo dojít k zvýšení úspěšnosti výkonu rozhodnutí.¹⁷

¹⁵ Zahradníková, R. a kol., *Civilní právo procesní*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 565s., str. 347

¹⁶ Svoboda, K. *Občanský soudní řád: Komentář*, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 890 - 90

¹⁷ Zahradníková, R. a kol., *Civilní právo procesní*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 565s., str. 347

Za účastníka podle výroku usnesení Nejvyššího soudu z roku 2003:

„K vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů, lze nařídít výkon rozhodnutí i na majetek patřící do zaniklého společného jmění, které v době zahájení řízení o výkon nebylo vypořádáno.“¹⁸ považujeme i manžela bývalého, lépe řečeno, účastníkem se stává i exmanžel/ka, jehož majetek je postižitelný pohledávkou, jelikož pohledávka vznikla v době, kdy bylo manželství uzavřené, i když mohla vzniknout pouze jednomu z manželů.

Vedlejší účastenství je podle soudní judikatury naprosto pojmově nepřipustné, jelikož okruh účastníků je v § 255 vymezen a ostatní osoby, jako např. plátce mzdy, dlužník povinného, dražitelé či spoluvlastníci, jsou součástí řízení jen v určitých konkrétních stádiích řízení, v nichž jsou jim přiznávána procesní práva nebo ukládá procesní povinnosti jako tzv. třetím osobám. *„Vedlejší účastenství je možné jen v tzv. „sporném“ řízení (jeho účelem je „pomoc ve sporu“ některému z účastníků – jedné ze stran), jímž řízení o výkon rozhodnutí není.“¹⁹*

Ke změnám v osobě účastníka může dojít při přechodu práv anebo povinností z rozhodnutí, jejichž přechod musí být soudu prokázán listinou vydanou nebo ověřenou státním orgánem nebo notářem.²⁰ Z uvedeného vyplývá, že změna je možná jak na straně aktivně legitimované osoby (oprávněný), tak na straně pasivně legitimované osoby (povinný). Přechod práv a povinností vyplývajících z exekučního titulu na jiné osoby, než byly účastníky dle nalézacího řízení, je možný, pokud k němu došlo po vydání exekučního titulu. O povinnosti prokázat přechod práv nebo povinností musí soud v případě nesplnění této povinnosti osobu poučit a vyzvat ke splnění této procesní povinnosti a určit přiměřenou lhůtu. Pokud ani poté nebude procesní povinnost splněna, soud návrh na nařízení exekuce (výkonu rozhodnutí) zamítne.²¹

Přechod práv a povinností se může uskutečnit až po nařízení výkonu rozhodnutí a zde je postup soudu řízen jinými ustanoveními a to ustanovením § 107 a 107a OSŘ. Procesní nástupnictví na straně oprávněného může mít za

¹⁸ Usnesení NS ČR ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. 20 Cdo 238/2003 Sb.

¹⁹ Kůrka, V.; Svoboda, K. Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce, 2. Vydání, Praha: WoltersKluwer ČR, a. s., 2013, str.142, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 1999, sp. zn. 20 Cdo 91/99

²⁰ § 256 OSŘ – prokazující listinou může být i soukromá listina, jejíž podpisy byly ověřeny

²¹ Kůrka, V.; Svoboda, K. Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce, 2. Vydání, Praha: WoltersKluwer ČR, a. s., 2013, str. 86, Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2010, sp. zn.20Cdo 1694/2008

následek ustavení dočasného opatrovníka²² nebo dokonce zastavení, pokud nelze ve výkonu rozhodnutí pokračovat. Uskuteční-li se přechod na straně povinného, rozhoduje soud na základě povahy výkonu rozhodnutí, zda bude pokračovat s procesním nástupcem či nikoliv.

3.2. Způsoby výkonu rozhodnutí

Současná právní úprava rozlišuje druhy výkonů rozhodnutí, jež jsou taxativně vymezena v zákoně, a to nejen v občanském soudním řádu, nýbrž i v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Výkon rozhodnutí tak smí být soudem nařízen jen ve formě, která je zákonu známa. Nařídí-li výkon rozhodnutí lze pouze pro povinnosti uložené exekučním titulem a zároveň zde platí podmínka účinného vymožení uložené povinnosti. Mezi základní druhy výkonu rozhodnutí dle OSŘ řadíme výkon rozhodnutí směřující k uspokojení pohledávek na peněžité plnění, výkon rozhodnutí směřující k uspokojení pohledávek na nepeněžité plnění a výkon rozhodnutí prodejem zástavy.²³ Další případy výkonu rozhodnutí v řízeních upravených v ZŘS nejsou nadále obsažena v OSŘ.

Výkon rozhodnutí pro peněžité plnění lze provést následujícími způsoby provedení: a) srážkami ze mzdy – § 303 až 311, b) příkázáním pohledávky – § 303 až 320ab, c) správou nemovité věci – § 320b až 320j, d) prodejem movitých věcí a nemovitých věcí – § 321 až 338, e) postižením závodu – § 338f až 338zq, a konečně f) zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitém věcem – § 338b až 338e. Uvedené způsoby lze uplatnit jednotlivě nebo v kombinaci, kdy je volbou oprávněné osoby, který z uvedených způsobů zvolí. Neznamena to ovšem, že by soud musel vždy vyhovět. Výjimku z možnosti kombinace způsobů tvoří dle rozhodnutí KS v Českých Budějovicích použití prodeje nemovitých věcí a zřízení soudcovského zástavního práva k nim.²⁴

Výkon rozhodnutí pro nepeněžité plnění lze provést podle povahy vymáhané povinnosti, a to těmito způsoby: a) vyklizením – § 340 až 342, b) odebráním věci – § 345 až 347, c) rozdělením společné věci – § 348 až 349, d) provedením prací a výkonů – § 350 až 351. U nepeněžitých pohledávek

²² Přerušeni není možné z hlediska účelu řízení viz. Svoboda, K. Občanský soudní řád: Komentář, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 853

²³ § 1310 NOZ – zástavou se rozumí každá věc, s níž lze obchodovat

²⁴ Rozhodnutí KS v Českých Budějovicích sp. zn. 15 Co 130/95,

oprávněná osoba právo volby nemá, způsob výkonu je závislý na povinnosti uložené exekucním titulem, na jehož základě je návrh podáván.

Výkon rozhodnutí prodejem zástavy umožní výkon rozhodnutí, které sice neukládá povinnost k peněžitému plnění, ale svým charakterem směřuje k vymožení majetkového práva oprávněného, které je možné vymoci pouze prostřednictvím zpeněžení předmětu zástavy poté, co bude realizován jeho prodej. O prodeji zástavy rozhoduje soud formou usnesení, takové rozhodnutí je považováno pro účely výkonu rozhodnutí jako specifický exekucní titul dle § 274 a 275 OSŘ.

3.3. Činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí

Před nařízením výkonu rozhodnutí nabízí zákon možnost uplatnění výzvy povinnému ke splnění povinnosti dobrovolně a to na základě návrhu oprávněného.²⁵ Jedná se preventivní činnost soudu, která je omezována několika faktory. Prvním z nich je potřeba návrhu oprávněného, který musí být podán před nebo nejpozději s podáním návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí. Druhým faktorem je osobní pohled předsedy senátu na účelnost předvolání povinného. Soud jako takový má povinnost dbát na účel samotného výkonu rozhodnutí, protože předvoláním povinného může dojít ke zmaření výkonu rozhodnutí, nese procesní odpovědnost oprávněný, který návrh podal.²⁶ Bude-li soud přesvědčen o účelnosti předvolání, povinného předvolá a vyzve ho k dobrovolnému splnění povinnosti vyplývající z exekucního titulu. Vzhledem k tomu, že se jedná o preventivní činnost, nelze povinného nutit, aby se k „pohovoru“ dostavil a nelze mu za nedostavení se k soudu udělit pořádkovou pokutu. Bude-li soud předpokládat, že předvolání je neúčelné, návrhu oprávněného nevyhoví.

Zákon pamatuje i na pomoc osobám, kterým svědčí právo na vymáhání výživného pro nezletilého nebo komu svědčí právo na zaplacení peněžité částky.²⁷ V souvislosti s výživným na nezletilé dítě soud pomáhá se zjišťováním bydliště povinného, v druhém případě pomáhá s informacemi o plátcích mzdy či jiného příjmu, popřípadě, u kterého peněžního ústavu má povinný veden svůj účet. Z výše uvedeného vyplývá, že soud poskytuje pomoc ve spolupráci s dalšími orgány. Povinný, jež je dotázaný k podání informací, musí do jednoho týdne odpovědět soudu, pokud tak neučiní nebo svou povinnost nesplní zcela nebo

²⁵ § 259 OSŘ

²⁶ Svoboda, K. Občanský soudní řád: Komentář, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 857

²⁷ § 260a OSŘ

uvede nepravdivé informace, bude mu uložena pořádková pokuta až do výše 50 000 Kč dle § 53 OSŘ.

Požadavku na informace o majetkových poměrech povinného vyšel vstříc zákonodárce vznikem institutu prohlášení o majetku dle § 260a a násl. OSŘ. Návrh musí být podán před podáním návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí a navíc musí oprávněný předložit listinu k osvědčení pravdivosti stavu pohledávky, která nebyla, a nemohla být, ani s pomocí soudu dle § 260 uspokojena výkonem rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu povinného u peněžního ústavu.²⁸ Předvolaný povinný se musí k soudu dostavit osobně, zákon zde zastoupení vylučuje, za nesplnění povinnosti opět hrozí povinnému pořádková pokuta. Největší omezení povinného spočívá v jeho omezené dispozici s majetkem po doručení předvolání k prohlášení majetku. Tímto předvoláním se veškerá jednání týkající majetku následně učiněná stávají vůči oprávněnému neúčinná na základě § 260h, což značně zhoršuje postavení třetích osob a dle mého názoru dochází ke značnému zásahu do práv třetích osob, které se nemají jak bránit, protože s excindační žalobou dle § 267 OSŘ by neuspěli, pokud by bylo opravdu doloženo, že práva nabyta až poté, co povinnému bylo doručeno předvolání k prohlášení majetku.

3.4. Nařízení výkonu rozhodnutí

Nařízením výkonu rozumíme první fázi vykonávacího řízení, ve které dochází k předložení návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí a spolu s ním i předložení exekučního titulu, jež je podkladem pro návrh. Návrh na nařízení výkonu rozhodnutí musí obsahovat zákonem dané náležitosti. Jednou ze základních je označení způsobu provedení výkonu rozhodnutí. Označení způsobu je jedním z rozlišujících faktorů mezi výkonem rozhodnutí soudem a exekucí dle exekučního řádu.²⁹ Pro peněžitá plnění se nabízí možnost způsobu dle § 258 odst. 1 OSŘ, pro výkon rozhodnutí pro nepeněžitá plnění dle § 258 odst. 2 OSŘ. Společně s exekučním titulem je připojeno k návrhu i potvrzení o vykonatelnosti rozhodnutí, které vydá soud rozhodující v prvním stupni. Je-li soudem rozhodujícím o návrhu nařízení výkonu rozhodnutí soud, který rozhodoval v prvním stupni, nemusí být potvrzení přikládáno, ale je zaznamenáno přímo na návrhu. Občanský soudní řád nově upravuje situace, za nichž může dojít

²⁸ Více viz. § 260b

²⁹ Viz. Zahradníková, R. a kol., *Civilní právo procesní*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 565s., str. 353

k nařízení výkonu rozhodnutí pouze, je-li splněna vzájemná povinnost oprávněného nebo nastal-li doložený čas. V exekčním titulu lze dle NOZ stanovit či ujednat podmínku vzájemné povinnosti nebo doložením času. Takovou podmínku, lépe řečeno její splnění, je oprávněný povinen doložit spolu s potvrzením o vykonatelnosti. Splnění povinnosti se dokládá listinou vydanou nebo ověřenou státním orgánem nebo notářem. Z uvedeného vyplývá, že lze notářsky ověřenou listinou doložit splnění, popřípadě připravenost ke splnění vzájemné povinnosti, dle judikatury se ovšem nejedná o případ, kdy by dotyčná osoba oprávněného sama sepsala listinu potvrzující splnění a nechala si ji notářky ověřit, k takovému postupu ji neopravňuje ani neochota potvrzení ze strany povinného. Oprávněnému je poskytnut jako prostředek nápravy nedostatku ochoty ze strany povinného, podání žaloby o určení dle § 80 písm. c) OSŘ.³⁰

Nařízený výkon rozhodnutí lze provést jen v rozsahu navrženém oprávněným a zároveň v rozsahu vyplývajícím dle rozhodnutí. Rozsah vyplývající z rozhodnutí je rozsahem, který by měl stačit k uspokojení oprávněného. V případě, že by měl být nařízen širšího rozsahu, soud návrh zamítá, pokud k nařízení výkonu rozhodnutí v širším rozsahu již došlo, soud výkon rozhodnutí zastaví.³¹ U vymáhání peněžitých pohledávek má oprávněná osoba na výběr z několika způsobů výkonu, přičemž návrh smí obsahovat několik způsobů zároveň. Zde je pouze na soudu, aby rozhodl, zda je nutné všech způsobů nebo jen některých k uspokojení pohledávky oprávněného. V posuzování je důležitá výše pohledávky a pravděpodobnost vydobytí navržených způsobů, vše vychází ze zásady přiměřenosti řízení, ať už v rámci práv oprávněného, tak i možností povinného. Nárok oprávněného na opětuující se dávky lze uspokojit i jiným možným způsobem výkonu rozhodnutí, než jen srážkami ze mzdy, avšak za předpokladu, že je zmíněný způsob nedostatečný a to v součtu těchto plnění. Jedná-li se o dávky na dobu neurčitou, lze určit rozsah až do pětinasobku ročního plnění. Dávky jsou vypláceny ihned poté, co se stanou splatnými.³² Na základě zásady přiměřenosti se soud ohlíží ještě na hledisko vhodnosti zvoleného způsobu výkonu rozhodnutí. Vhodnost je zkoumána vzhledem k poměru výše pohledávky a ceny věcí, z nichž má dojít k uspokojení pohledávky. V případě nepoměru soud navrhuje jiný způsob výkonu rozhodnutí. K zamítnutí návrhu dochází, byla-li by

³⁰Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.11.2007, sp. zn. 20 Cdo 3893/2007

³¹Svoboda, K. Občanský soudní řád: Komentář, Praha: C. H. Beck, 2013, str. 902

³² § 263 odst. 3

pohledávka vyšší než výtěžek, kterého by způsobem výkonu rozhodnutí bylo dosaženo a tudíž, by nemohlo dojít ani k pokrytí nákladů řízení.³³

Zpravidla bývá výkon rozhodnutí nařízen bez slyšení povinného a bez jednání. Jednání je uskutečněno dle § 235 jen v případech stanovených zákonem, anebo pokud to soud považuje za nutné. Z výše uvedeného nám tedy vyplývá, že při rozhodování o návrhu soud zkoumá:

- „Zda je zde exekuční titul,
- zda rozhodnutí (jiný způsobilý titul), jehož výkon je navrhován, bylo vydáno orgánem, který k tomu měl pravomoc,
- Zda je rozhodnutí vykonatelné po stránce formální i materiální,
- zda oprávněný a povinný jsou věcně legitimováni,
- Zda je výkon rozhodnutí navrhován v takovém rozsahu, který stačí k uspokojení oprávněného,
- zda k vydobytí pohledávky nepostačuje výkon rozhodnutí nařízený nebo navržený jiným způsobem,
- Zda vymáhané právo není prekludováno
- a zda navržený způsob výkonu rozhodnutí není zřejmě nevhodný“³⁴

O nařízení výkonu rozhodnutí se rozhoduje usnesením, čímž je vyhověno návrhu.

Usnesení je doručeno všem účastníkům řízení, popřípadě i jiným osobám, kterým je usnesením uložena povinnost. Proti usnesení soudu prvního stupně lze podat odvolání a následně i dovolání, obecně dle § 237 OSŘ. Nepřípustné je dovolání ve věcech odkladu provedení výkonu rozhodnutí.³⁵

3.5. Provedení výkonu rozhodnutí

Vykonávací řízení po celou dobu směřuje ke zdárnému uspokojení pohledávky oprávněné osoby poté, co tak povinná osoba sama dobrovolně neučinila. Provedení výkonu rozhodnutí je konečnou fází, kdy soud na základě rozhodnutí z úřední povinnosti koná takové úkony, které jsou v souladu jak s rozhodnutími, tak dalšími zákonem stanovenými pravidly, jako např. dle § 265 odst. 2 : „Výkon rozhodnutí na majetek povinného, na který se vztahuje rozhodnutí o zajištění vydané v trestním řízení, lze provést jen po předchozím souhlasu příslušného orgánu činného v trestním řízení.“ Ze zákona vyplývá, že

³³ § 264 OSŘ

³⁴ Zahradníková, R. a kol., *Civilní právo procesní*, Plzeň: A leš Čeněk, 2013, 565s., str. 355

³⁵ Zahradníková, R. a kol., *Civilní právo procesní*, Plzeň: A leš Čeněk, 2013, 565s., str. 358

soud se nemůže odchýlit od pokynů, které stanoví zákon nebo jiný zvláštní právní předpis. Výkonem rozhodnutí, lépe řečeno provedením výkonu rozhodnutí je pověřen tzv. vykonavatel. Vykonavatelem je zaměstnanec soudu, který jedná dle pokynů předsedy senátu. Při provádění výkonu vzniká někdy potřeba podat žalobu nebo jiný návrh na zahájení řízení, ať už u soudu nebo jiného orgánu. Žalobu nebo návrh podává vykonavatel a to jménem státu, nikoliv soudu, jímž byl pověřen. Vykonavatel upustí od dalších úkonů v případě dobrovolného splnění povinného nebo v případě, že s ukončením souhlasí oprávněný. Povinnosti a práva vykonavatele jsou podrobně stanoveny v jednacím řádu soudu.

3.6. Odklad

Odklad výkonu rozhodnutí je procesním prostředkem na ochranu práv povinného. Zákonem jsou stanoveny dva způsoby odkladu. Prvním z nich je odklad na návrh povinného pro jeho poměry. Povinný je v tak špatném postavení, do něhož se dostal bez svého zavinění, že by výkon rozhodnutí mohl mít nepříznivý dopad na jeho rodinu nebo přímo pro něj. Oprávněný nesmí odkladem výkonu rozhodnutí utrpět vážné poškození na svých právech. V rámci zásady proporcionality tedy soud zkoumá, jaký vliv by případný odklad mohl mít na obě strany. Druhým způsobem odkladu je odklad výkonu rozhodnutí za předpokladu, že se lze důvodně domnívat, lépe řečeno, je možné očekávat, zastavení výkonu rozhodnutí.³⁶ Druhý způsob soud provede i bez návrhu povinného, očekávali soud zastavení za reálné. O odkladu je rozhodováno usnesením. Odklad je řešením dočasným, tudíž i v usnesení je žádoucí uvést dobu trvání odkladu, není to ovšem podmínkou pro účinnost usnesení o odkladu výkonu rozhodnutí.³⁷ Odklad lze prodloužit, ale návrh na odklad výkonu rozhodnutí pro též důvody podat nelze. Dle OS Plzeň – město: „*Soud takový opětovný návrh věcně neprojednává a řízení o tomto návrhu zastaví.*“³⁸

3.7. Zastavení

O zastavení výkonu rozhodnutí hovoříme tehdy, pokud nelze pokračovat v nařízeném výkonu, nebo se pokračování považuje za nepřipustné. Občanský soudní řád ve svém ustanovení § 268 vymezuje důvody pro zastavení výkonu rozhodnutí, ačkoliv se jedná pouze o obecné důvody, protože ty speciální

³⁶ § 266 OSŘ

³⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 1981, sp. zn. Cpj 159/79

³⁸ Usnesení Okresního soudu Plzeň – město ze dne 30. 5. 2010, sp. zn. 74 EXE 6168/2010

související speciálně jen s určitými způsoby výkonu rozhodnutí, jsou upravena v OSŘ jednotlivě u každého ze způsobů.

§268 OSŘ

„(1) Výkon rozhodnutí bude zastaven, jestliže

a) byl nařízen, ačkoli se rozhodnutí dosud nestalo vykonatelným;

b) rozhodnutí, které je podkladem výkonu, bylo po nařízení výkonu zrušeno nebo se stalo neúčinným;

c) zastavení výkonu rozhodnutí navrhl ten, kdo navrhl jeho nařízení;

d) výkon rozhodnutí postihuje věci, které jsou z něho podle § 321 a 322 vyloučeny; průběh výkonu rozhodnutí ukazuje, že výtěžek, kterého jím bude dosaženo, nepostačí ani ke krytí

e) jeho nákladů; bylo pravomocně rozhodnuto, že výkon rozhodnutí postihuje majetek, k němuž má někdo právo

f) nepřipouštějící výkon rozhodnutí (§ 267); po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané, ledaže byl tento výkon rozhodnutí již proveden;

g) bylo-li právo přiznáno rozsudkem pro zmeškání, bude výkon rozhodnutí zastaven i tehdy, jestliže právo zaniklo před vydáním tohoto rozsudku;

h) výkon rozhodnutí je nepřípustný, protože je tu jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat.

(2) Výkon rozhodnutí bude zastaven též tehdy, jestliže povinný provedl z vymáhané peněžité pohledávky oprávněného srážku stanovenou zvláštními předpisy orgánu, a to v rozsahu, v jakém byl povinen tuto srážku provést.

(3) Výkon rozhodnutí prodejem zástavy bude zastaven také tehdy, jestliže zaniklo zástavní právo.

(4) Týká-li se nařízeného výkonu rozhodnutí některý z důvodů zastavení jen zčásti nebo byl-li výkon rozhodnutí nařízen v rozsahu širším, než jaký stačí k uspokojení oprávněného, bude výkon rozhodnutí zastaven částečně.“

Zastavení výkonu rozhodnutí má za následek zastavení nařízeného výkonu, nikoliv zrušení exekučního titulu, na jehož základě byl výkon rozhodnutí nařízen. Zpravidla nedochází ani ke zrušení již provedených úkonů nebo vydaných rozhodnutí při dosavadním průběhu výkonu rozhodnutí.

Nařízený výkon rozhodnutí dle § 269 zastaví soud na návrh nebo i bez návrhu. Judikaturou dovozeno jest, že bez návrhu soud zastaví, existuje-li relevantní okolnost, pro kterou je provedení výkonu nepřípustné. Ani případná

nabytá právní moc usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí nedokáže zhojit vady, jež existovaly již při jeho vydávání, dle Nejvyššího soudu, např. nedostatečná pravomoc soudu vydávajícího exekuční titul.³⁹ Dále je důležité zmínit slovo *zpravidla*, uvedené v ustanovení § 269 odst. 2, které tvrdí, že v případech uvedených v § 268 odst. 1 písm. g) a h) soud rozhoduje *zpravidla* po předchozím jednání. Soud rozhoduje bez jednání v případech zániku práva (písm. g)) nebo nepřipustnosti (písm. h)), pokud se tvrzení obou účastníků ohledně skutečností, v nichž je soudem spatřován důvod pro zastavení výkonu rozhodnutí, shodují. Lišit se může pouze náhled stran na právní význam.⁴⁰ „*Jako důvod zastavení výkonu rozhodnutí, nelze uplatňovat, že se změnily okolnosti rozhodné pro výši a trvání dávek nebo splátek.*“⁴¹ Vykonávací řízení není o přezkumu rozhodnutí, na jehož základě je nařízen výkon rozhodnutí, tudíž ani povinný nemá možnost navrhnout zastavení nebo zrušení výkonu rozhodnutí na základě důvodu dle § 269 odst. 3. Je oprávněn podat žalobu, pokud se domnívá, že došlo ke změně poměrů a ta posléze může ovlivnit rozhodnutí další, jako např. odklad výkonu rozhodnutí.⁴²

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2012, sp. zn. 20 Cdo 4302/2011

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1624/96

⁴¹ § 269 odst. 3

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2010, sp. zn. 20 Cdo 5110/2008

5. ZMĚNY VÝKONU ROZHODNUTÍ V RÁMCI ZÁKONA Č. 396/2012 SB. A ZÁKONA Č. 293/2013 SB.

V další části mé práce se zaměřím na vývoj zásadních změn výkonu rozhodnutí, o nichž bylo jednáno již v době před vydáním tzv. střední novely EŘ v roce 2009. Projednávané koncepční změny nebyly realizovány, přičemž k jejich realizaci došlo až postupně nejprve zákonem č. 396/2012 Sb. a dále zákonem č. 293/2013 Sb.

5.1. Změny občanského soudního řádu zákonem č. 396/2012 Sb.

S nárůstem počtu nevymozžených pohledávek a narůstajícimu počtu nových exekucí řízených občanským soudním řádem a exekučním řádem souvisí potřeba novelizace zmíněných řádů. Cílem novely je zjednodušit a urychlit proces vymáhání pohledávek. Novela zavádí řadu nových institutů, které na jedné straně poskytují vyšší ochranu povinným, tak zároveň vnáší do účinnosti nástroje umožňující vyšší výtěžnost pohledávek oprávněných.⁴³

5.1.1. Omezení dvojkolejnosti

Nejzásadnější změnou je omezení dvojkolejnosti, i když původně bylo předpokládáno její úplné zrušení. Jde tedy o rozdělení agendy, kterou se nadále zabývají jen soudy a vymezení agendy, kterou vykonávají soudní exekutoři. V rámci veřejné správy platilo, že správní orgány měly na výběr dokonce ze tří možností vynucení splnění pohledávky, a to prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí, soudního exekutora nebo prostřednictvím správní exekuce. Od 1. 1. 2013 dochází k omezení správních orgánů, jež mohou využít pouze správní exekuce tam, kde je jim tato forma výkonu umožněna, tedy v těch případech, kdy orgány jsou schopny samy zajistit vymožení pohledávky a tudíž není nezbytně nutné obracet se na soud. Soukromým věřitelům zůstává nadále možnost volby mezi soudním výkonem rozhodnutí a výkonem prostřednictvím soudního exekutora. Výlučná pravomoc soudů byla zakotvena v §251 odst. 2., např. výkon rozhodnutí ve věcech výchovy nezletilých, výkon cizích rozhodnutí, rozhodnutí nevykonatelná podle správního nebo daňového řádu (zde lze i výkon soudním exekutorem), vyklizení bytu nebo místnosti se zajištěním bytové náhrady a další.

⁴³ Bulletin advokacie 12/2012, str. 28-31

5.1.2. Postižení majetku spadajícího do SJM

Dosud bylo možné postihnout jak majetek spadající do společného jmění manželů, tak i majetek ve vlastnictví jen jednoho z manželů, pokud došlo ke splnění dalších podmínek stanovených OSŘ. Novelou se rozšiřuje možnost postihu na příjmy manžela povinného. *„Závazky, které vznikly podle úpravy v hmotném právu oběma manželům za trvání manželství a tvoří součást SJM, lze uspokojovat pouze z majetku v SJM; pokud žádný takový majetek není nebo není dostatečný, závazek nelze uspokojit z majetku ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů (výslovná procesní úprava k této situaci chybí, ale dovozuje se z hmotného práva). Novela dosavadní možnosti respektuje a jistým způsobem rozvíjí. Ustanovení § 262a odst. 3 OSŘ stanoví, že jde-li o vydobytí závazku v SJM, lze vést výkon rozhodnutí též srážkami ze mzdy nebo jiného příjmu manžela povinného, přikázáním pohledávky manžela povinného z účtu u peněžního ústavu, přikázáním jiné peněžité pohledávky manžela povinného nebo postižením jiných majetkových práv manžela povinného, což dosud možné nebylo.“⁴⁴*

Doposud byl manžel povinného při ochraně svých majetkových a dalších práv v postavení jako třetí osoby, pokud mu nebylo přiznáno postavení účastníka. Od roku 2013 se stává účastníkem a jako takový může uplatňovat práva, např. podat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí.

5.1.3. Postižení opakujících se plnění, přikázání jiných peněžitých pohledávek

Postižení opakujících se plnění je ulehčením především pro vymáhání výživného. Systém vymáhání je upraven způsobem, jenž umožňuje uspokojení pohledávky v rozsahu součtu plnění a v případě dávek na dobu neurčitou pětinasobek ročního plnění. Dávky budou soudem vypláceny až v momentě jejich splatnosti. V praxi lze např. vydražit movitou nebo nemovitou věc povinného a částka vydražená je uložena u soudu v úschově, který postupně vyplácí výši stanovené dávky, jež se stala splatnou – př. výživné vyplácené každý měsíc.⁴⁵

Mezi jiné peněžité pohledávky zařazujeme tzv. pohledávky z termínovaných smluv, které jsou podmíněné a předem vázané na uplynutí času – př. smlouvy o životním nebo důchodovém pojištění. Termínované smlouvy s delším časovým úsekem se stávaly při vymáhání pohledávkami neefektivními

⁴⁴ http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/pd_1/art_8631/detail.aspx

⁴⁵ Bulletin advokacie 12/2012, str. 28-31

a oprávněný se nemohl nijak bránit, pouze musel vyčkávat na uplynutí stanoveného času a mnohdy se jednalo o řadu let. Pro účelnost usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí je možné nahradit souhlas povinného ke zrušení smlouvy rozhodnutím soudu, posléze úkony potřebné k uplatnění práva přecházejí na oprávněného.⁴⁶

5.1.4. Dražba

Dražba se nadále neuplatňuje pouze při prodeji movitých a nemovitých věcí, ale nově je využita i v případech převoditelného podílu v obchodní korporaci (společnosti a družstva) a dále také při prodeji pohledávek nebo jiných majetkových práv třetím osobám (např. leasing, smlouvy o smlouvách budoucích, franchising apod.). Na výkon rozhodnutí uvedenými způsoby se přiměřeně použijí ustanovení o dražbě movitých nebo nemovitých věcí.

Změny v prodeji movitých věcí souvisí především s ochranou práv třetích osob v rámci soupisu majetku, který má být dražen. Ochrana je posílena třiceti denní lhůtou, která má zajistit seznámení se zásahem do práv třetí osoby dříve, než bude dotyčná věc, k níž třetí osobě náleží právo, vydražena. Dražba může být uskutečněna až po uplynutí zákonné lhůty. Pokud došlo k podání tzv. vylučovací žaloby, dražba smí být provedena až po vydání pravomocného rozhodnutí. Vedle klasického soupisu majetku je možné provést soupis majetku, jehož původ je zná z rejstříků nebo jiné podobné evidence a není o něm pochyb. Orgán, který daný rejstřík vede, jen zapíše poznámku o soupisu, která platí po celou dobu výkonu rozhodnutí. Nově nelze mezi věci sepisovat domácí mazlíčky a další zvířata, která neslouží k hospodářskému užitku. Dražba movitých věcí je po úpravě možná i formou elektronické dražby, kdy nejvyšší podání musí být zapláceno do deseti dnů.

V oblasti dražeb nemovitých věcí došlo ke změnám, které mohou rozšířit okruh možných dražitelů. Jelikož je možné doplatit nejvyšší podání pomocí hypotečního úvěru banky se současným zřízením zástavního práva na vydražené nemovitosti, okruh dražitelů se tím pádem rozšíří nebo se alespoň podpoří o vstup dražitelů, jejichž prostředky dříve nebyly dostačující. Pro větší flexibilitu se počítá i s konáním dražby bez předchozího složení dražební jistoty, ale jen u předem uvedených dražeb v dražební vyhlášce. S dražební vyhláškou souvisí další změna a to změna spočívající v nemožnosti odvolání se proti jejímu vydání. Nově není dražební vyhláška rozhodnutím, ale osvědčením. Závady ležící na nemovitosti

⁴⁶ http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/pd_1/art_8631/detail.aspx

přecházejí na nabyvatele, mimo závady, které soud vydáním dražební vyhlášky zrušil. Soud ruší závady typu nájemních práv nebo věcných břemen. Důvodem pro zrušení jsou v případech, kdy věcná břemena představují překážku pro výkon dražby a jejich zachování způsobuje větší újmu než přínos dražby. Proti usnesení o zániku práv je přípustné odvolání.

Novým institutem je předražek, který byl využíván již v roce 1896 v exekučním řádu. Jeho pomocí se navyšuje nejvyšší podání. Vydražitelem se stává ten, kdo je schopen zaplatit částku min o čtvrtinu větší, než bylo nejvyšší podání a do 15 dnů od příklepu písemně soudu navrhne zaplacení vyšší částky. O nabídce je vyzooměn vydražitel, který podal dosud nejvyšší podání, může částku dorovnat a nemovitost mu zůstává nebo odmítne a novým vydražitelem se stává ten, kdo zaplatil nejvyšší předražek.

5.1.5. Správa věcí a hodnot (sekvestrace)

Další obnovený institut z roku 1896 představuje tzv. sekvestrace neboli uvalení správy na věci či jiné hodnoty povinného. Oprávněný je uspokojován užitky plynoucími ze správy. Správa je vykonávána soudem, popřípadě správcem na základě určení soudem. Správu lze nařít k nemovitým věcem, závodu i spoluvlastnickému podílu. Příjmy nebo užitky se ukládají u soudu a posléze jsou předány oprávněnému k uspokojení pohledávky. Správa nemovitosti nebrání nařízení výkonu prodeje nemovitosti, po nařízení prodeje zaniká správa dnem nabytí právní moci usnesení o příklepu a zaplacení nejvyššího podání, popřípadě rozhodnutí o předražku.⁴⁷

5.2. Změny občanského soudního řádu zákonem č. 293/2013 Sb.

Novelou z roku 2013 přizpůsobil zákonodárce terminologicky občanský soudní řád, Novému občanskému zákoníku, který společně s novelou nabyt účinnosti 1. 1. 2014. Řada zákonů prochází obdobím, ve kterém se podle mého názoru zajisté budou dodatečně přizpůsobovat jednotlivé normy do detailu, jelikož změna terminologických výrazů není jen jazyková a vzhledem k úkolu právníka vyvozovat a argumentovat, i když v daném zákonném rozsahu, povede ke značným výkladovým rozporům, kterým se při přijetí zákonů nedá zcela vyvarovat. Ačkoliv prvotním cílem NOZ bylo zjednodušení právní úpravy. V souvislosti se změnami terminologickými, byl přijat zákon o zvláštních

⁴⁷ http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/pd_1/art_8631/detail.aspx

řízení soudních, který samostatně upravuje nesporná řízení, tudíž stávající novelizovaný OSŘ nadále upravuje „jen“ sporná řízení.

Základní terminologické změny spočívají v pojmu „způsobilost k právům a povinnostem“, „způsobilost k právním úkonům“ a „právní úkon“, nahrazeny byly pojmy „právní osobnost“, „svéprávnost“ a „právní jednání“. Dále jak jsem zmínila, po zrušení obchodního zákoníku, který se stal součástí NOZ, byl změněn i pojem podnik, nově se hovoří o závodě.

Možnost výkonu rozhodnutí na majetek ve společném jmění manželů je rozvíjena v návaznosti na poslední novelu z roku 2012. V předchozí novele došlo především k posílení ochrany věřitelů a změny postavení manžela, který se stává účastníkem řízení, nevystupuje již jako třetí osoba. Ponovu lze nařídit výkon rozhodnutí na majetek v SJM i za předpokladu, že dluh vznikl pouze jednomu z manželů před uzavřením svazku manželského.

Další novotou je srážka ze mzdy, která postihuje od počátku roku 2014 i dávky vyplývající ze smlouvy o výměnku podle občanského zákoníku. Smlouvou o výměnku myšlen závazek, který vzniká mezi výměnkářem a osobou zavázanou k výměnku. Jedná se o vztah založený na právu výměnkáře vymínit si požitky, úkony a práva sloužící k zaopatření na dobu určitou nebo dokonce na dobu dožití, výměnou za převod vlastnického práva k nemovité věci na osobu zavázanou k výměnku. Požitky a práva se dají tímto způsobem vymínit jak pro osobu výměnkáře, tak pro osobu třetí.⁴⁸

Nově zavedeným institutem je tzv. svěřenecké nástupnictví. Svěřenským nástupnictvím se rozumí zvolení svěřenského nástupce jako následného dědice, jež je nařízený zůstavitelem v případě smrti dědice nebo za jiných okolností stanovených zákonem.⁴⁹ Institut je do procesního předpisu začleněn jako jedna z povinností na straně povinného, který musí v zákonné lhůtě oznámit soudu, „zda pohledávku z účtu nabyt jako substituční jmění, pokud ano, tak zda má právo s ní volně nakládat a zda jsou výkonem rozhodnutí vymáhány zůstavitelovi dluhy nebo dluhy související s nutnou správou věcí nabytých jako substituční jmění, a doložit tyto skutečnosti listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány, popřípadě veřejnými listinami notáře. Doloží-li povinný, že nabyt pohledávku jako substituční jmění a nedoloží další skutečnosti uvedené, soud výkon rozhodnutí zastaví.“

⁴⁸ § 2707 NOZ

⁴⁹ § 1512 a násl. NOZ

6. VÝKON ROZHODNUTÍ V RÁMCI VÝVOJE EVROPSKÉHO CIVILNÍHO PROCESU

V následující kapitole zaměřím pozornost na evropské právo, které ovlivňuje právní poměry na našem území. K ovlivnění dochází na základě našeho vstupu do Evropské unie v roce 2004. Vstupem se naše republika zavázala k dobrovolnému omezení své státní suverenity. Komunitární právo určuje jisté vnitrostátní účinky, jejichž základ je založen na komunitárních principech. Stěžejními komunitárními principy pro výkon rozhodnutí v rámci evropského práva jsou tři principy. Prvním z nich je princip bezprostřední aplikovatelnosti, druhým je princip aplikační přednosti a posledním je princip eurokonformního výkladu vnitrostátního práva. Jedná se o principy rozvíjené judikaturou Evropského soudního dvora, jako takové jsou považovány za principy dynamické.⁵⁰

6.1. Pojem evropského práva civilního procesu

Evropské právo civilního procesu, též v některých publikacích nazývané evropským mezinárodním právem procesním, je součástí evropského mezinárodního práva soukromého. Od roku 1997 přijetím Amsterdamské smlouvy, která novelizovala tehdejší Smlouvu o založení Evropského společenství, došlo v rámci unijního právního systému k přesunu justiční spolupráce z třetího pilíře do prvního pilíře dle Smlouvy o EU⁵¹ a zásadním způsobem tak byla zvýšena důležitost justiční spolupráce a rozšířena pravomoc orgánů ES. Rozšířením pravomoci mám na mysli možnost orgánů přijímat potřebná nařízení, která se stala nejučinnějším nástrojem k docílení jednotnosti v úpravě.

Ačkoliv existují snahy o naprostou harmonizaci civilního procesu, jedná se prozatím o pokusy studijního typu vedené Evropskou komisí. Z důvodu odlišností jednotlivých vnitrostátních úprav se dosud podařilo evropskému právu procesnímu vytvořit sjednocenou úpravu jen v určitých dílčích oblastech nebo v rámci jednotlivých institutů. Sekundární právo EU upravuje především oblast mezinárodní příslušnosti, uznání a výkonu rozhodnutí, oblast mezinárodní právní pomoci a spolupráce soudů členů EU, dále např. některá zvláštní řízení jako řízení o evropském platebním rozkazu nebo řízení o drobných nárocích. Všechna řízení

⁵⁰ Richard Král: Znovu k zakotvení vnitrostátních účinků komunitárního práva v Ústavě ČR, [Právní rozhledy 3/2004, s. 110]

⁵¹ tzv. prostor svobody, bezpečnosti a práva

obsahují tzv. mezinárodní prvek, s jehož vysvětlením a upřesněním se budu zabývat v následujících odstavcích.

Vznik evropského práva civilního procesu byl podmíněn především potřebou ulehčení od složitosti a nákladnosti jednotlivých řízení s mezinárodním prvkem ve srovnání s domácími spory. Spory s mezinárodním prvkem byly prodlužovány, zatěžovány časově i finančně. Finanční zatížení souviselo s doručováním do cizí země, vybrání dvou i více zástupců, překlady listin jako důkazních prostředků, náklady tlumočnicků, cestovné apod.

Již na začátku této kapitoly jsem zmínila, že evropské právo procesní je součástí mezinárodního práva soukromého, a tudíž pro uvedení do souvislosti potřebujeme vymezit pojem mezinárodního práva soukromého.

Mezinárodní právo soukromé jako dílčí odvětví práva, které je součástí vnitrostátních právních řádů, „ lze popsat jako soubor právních norem, které výlučně upravují soukromoprávní vztahy, tedy vztahy občanského, obchodního, rodinného či pracovního práva, a tyto vztahy v sobě zahrnují mezinárodní prvek.“⁵² Mezinárodní prvek je v publikacích i samotných nařízeních zmiňován synonymy jako komunitární mezinárodní prvek nebo především v evropských pramenech často používaným pojmem přeshraniční prvek. Podstatným znakem příhraničního prvku je jeho relevantnost pro daný vztah, což znamená, že mezinárodní prvek nesmí být zjevně zanedbatelný.

Mezinárodní prvek obecně nemá v českém právním řádu přímou definici a změnu nepřinesl ani nově přijatý zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním⁵³, proto je dovozován pomocí několika hledisek. Mezinárodní prvek spočívá v subjektu právního vztahu, nebo je spatřován v souvislosti se vznikem, změnou či zánikem právního vztahu samého, který se uskutečnil na cizím státním území anebo spočívá v předmětu právního vztahu, nebo v jiném právním vztahu řízeném cizím právním řádem. Pojem přeshraniční prvek, lépe řečeno přeshraniční případ, můžeme ovšem nalézt přímo vyjádřený v nařízení EP a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. 12. 2006 a dále v nařízení EP a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. 7. 2007, jimiž byla založena dvě řízení, řízení o evropském zatýkacím rozkazu a řízení o drobných nárocích. „ Přeshraničním případem se rozumí případ, ve kterém má alespoň jedna ze stran bydliště nebo místo obvyklého

⁵² Zahradníková, R. a kol., Civilní právo procesní, Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 565s., str. 494

⁵³ zákon č. 91/2012 Sb.

*pobytu v jiném členském státě, než je členský stát soudu, u něhož byla podána žaloba.*⁵⁴

Klíčovým rozhodnutím pro vymezení rozsahu definice mezinárodního prvku je rozsudek SDEU C-281/02 ve věci Andrew Owusu vs. N. B. Jackson. Pan Owusu jako britský státní příslušník s bydlištěm v Británii podal žalobu proti panu Jacksonovi, který má rovněž bydliště v Británii, dále měřivala žaloba ještě na společnosti nacházející se na Jamajce, jelikož žaloba byla podána na základě těžkého úrazu pana Owusu, k němuž došlo během jeho dovolené na Jamajce, kde si při potápění zlomil krční obratel a následně na to ochrnl. „V rozsudku SDEU dospěl k závěru, že čl. 2 Bruselské úmluvy je použitelný i na případy, kdy se jedná o vztahy mezi spornými stranami jediného smluvního státu a třetího státu. Samotné použití Bruselské úmluvy vyžaduje existenci mezinárodního prvku, avšak mezinárodní povaha dotčeného právního vztahu nemusí nutně vyplývat ze zapojení několika smluvních států z důvodu merita sporu nebo bydliště sporných stran.“ Přiznat mezinárodní povahu lze podle SDEU i na základě účasti jednoho smluvního státu nebo třetího státu na základě příslušnosti žalobce a žalovaného, jejichž bydliště se nachází na území stejného státu (zde Británie), a na základě účasti druhého smluvního nebo třetího státu z důvodu, že na jeho území došlo ke sporným skutečnostem (došlo k úrazu na Jamajce).⁵⁵

6.2. Prameny evropského práva civilního procesu

Evropské právo civilního procesu je tvořeno čtyřmi okruhy právních norem, mezi něž zařazujeme:

- a) *„normy upravující pravomoc, resp. mezinárodní příslušnost civilních soudů určitého členského státu EU v přeshraničních sporech, jakož i otázky spolupráce těchto soudů,*
- b) *normy určující rozhodné právo, které bude na daný soukromoprávní vztah s mezinárodním prvkem aplikováno, tzn. kolizní normy,*
- c) *norem upravující uznání a výkon cizích soudních a dalších rozhodnutí, tj. rozhodnutí vydaných v jiných členských státech EU, v soukromoprávních věcech, a*

⁵⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích

⁵⁵ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 334 s., str. 82-83

*d) normy upravující civilní řízení s přeshraničním prvkem ve zvláštních případech, jako je evropský platební rozkaz, evropské řízení o drobných nárocích, přeshraniční mediace, apod.*⁵⁶

Uvedené okruhy právních norem vytvářejí tzv. evropský justiční prostor a jeho součástí se nově stávají normy přijaté na základě ustanovení článku 81 Smlouvy o fungování Evropské unie.⁵⁷

Evropské právo procesní je tvořeno sekundárním právem, přičemž v dané oblasti převažují nařízení. Mezi nezákladnější nařízení patří:

- Nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (Nařízení Brusel I) a Nařízení EP a Rady (EU) č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění, Nařízení Brusel I bis)
- Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Brusel II bis)
- Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (tzv. nařízení o výživném) a Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnost
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky

⁵⁶ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 334 s, str. 8

⁵⁷ Článek 81

(bývalý článek 65 Smlouvy o ES)

1. Unie rozvíjí justiční spolupráci v občanských věcech s mezinárodním prvkem založenou na zásadě vzájemného uznávání soudních a mimosoudních rozhodnutí. Tato spolupráce může zahrnovat přijímání opatření pro sblížení právních předpisů členských států.

- Nařízení EP a Rady (ES) č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu
- Nařízení EP a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích
- Nařízení EP a Rady (EU) č. 650/2012, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

5.2.1. Zvláštní postavení Velké Británie, Irska a Dánska

V evropském právu se dle mého názoru poměrně často setkáváme s případy, kdy předpisy sekundárního práva nezavazují všechny členské státy bez rozdílu, ba naopak si některé státy vytvářejí podmínky odlišného postavení. Zvláštní postavení zaujímá Spojené království, Irsko a Dánsko na základě sepsaných Protokolů č. 21 a č. 22 k SFEU. V rozsahu Protokolů, je účast na opatřeních v oblasti soudní spolupráce zvláštní úpravou, a tudíž se na uvedené státy nevztahuje přijímání opatření dle Hlavy V. části třetí SFEU⁵⁸ a ani nevyplyvá z přijatých opatření pro dané státy závaznost. Uvedené protokoly se od sebe navzájem odlišují, jelikož Protokol č. 21 zavádí možnost tzv. opt-inu, tzn., že do tří měsíců od předložení návrhu mohou Velká Británie a Irsko oznámit předsedovi Rady, že se chtějí účastnit a používat přijaté opatření dle části třetí a zároveň je zde možnost přijmout již přijaté opatření a účastnit se i později již přijatého opatření. Postavení Dánska je poněkud odlišné, což koresponduje s výsledky referend v roce 1992 a 1994, která souvisela s evropskou integrací. První referendum z roku 1992 vyústilo v sepsání tzv. Edinburské dohody a zajistilo řadu výhrad v otázkách evropského občanství, přijetí eura apod. Následné referendum v roce 1994 přijalo Maastrichtskou smlouvu s výhradami uvedenými v Edinburské dohodě. Dánsko nemá tedy možnost opt-inu, jako Británie a Irsko, ale je zapotřebí unifikace opatření formou zvláštních bilaterálních smluv, které se uzavírají mezi Radou a Dánskem, tzv. paralelní dohody. Prozatím se Spojené království a Irsko vždy připojilo k přijatým

⁵⁸ Konsolidované znění Smlouvy o fungování EU – ČÁST TŘETÍ: VNITŘNÍ POLITIKY A ČINNOST UNIE – HLAVA V: PROSTOR SVOBODY, BEZPEČNOSTI A PRÁVA

opatření a Dánsko uzavřelo paralelní dohody k Nařízením Brusel I a nařízením č. 1348/2000, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech. Obě smlouvy platné od 1. 7. 2007. Dalším krokem bylo sjednání dohody i pozměněného nařízení Brusel I, tzv. Brusel I bis.⁵⁹

6.3. Uznání a výkon rozhodnutí dle Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 - Brusel I, Nařízení EP a Rady (EU) č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech - Brusel I bis

6.3.1. Obecně k nařízením Brusel I a Brusel I bis

Nařízením Brusel I nahradilo Bruselskou úmluvu z roku 1968, ačkoliv judikatura s Bruselskou smlouvou spojená zůstává nadále použitelná a to především pro použitelnost i ve vztahu na ní navazujícího nařízení Brusel I a Brusel I bis. Bruselská nařízení svou strukturou a základními principy navazují na Bruselskou úmluvu, s níž dodržují určitou míru kontinuity i v obsahu jednotlivých ustanovení. Nová doplňující úprava, zavádějící drobné změny, vychází ze zkušeností SDEU a soudů členských států při aplikaci Bruselské úmluvy. Nové nařízení Brusel I bis⁶⁰ vstoupilo v platnost 10. 1. 2015 a zcela nahrazuje Brusel I.

6.3.2. Oblast působnosti

Z hlediska časové je Bruselské nařízení závazné pro Českou republiku od jejího přistoupení k EU, tedy od 1. 5. 2004 a řízení zahájená, veřejné listiny formálně vyhotovené nebo registrované a soudní smíry schválené nebo uzavřené před nabytím platnosti Brusel I bis, jsou nadále projednávána dle Bruselského nařízení, které má být nahrazeno.⁶¹ Věcná působnost dle ustanovení Brusel I bis nabyla upřesnění, jelikož nařízení lze použít na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu a nevztahuje se zejména na věci daňové, celní a správní

⁵⁹ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 334 s, str. 21-22

⁶⁰ Nařízení EP a Rady (EU) č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění, Nařízení Brusel I bis)

⁶¹ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 334 s, str. 91-92

a ponovu ani na odpovědnost státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci.⁶² Dále se nařízení nevztahuje na:

- věci osobního stavu nebo způsobilost fyzických osob k právům a právním úkonům, majetková práva plynoucí z manželských vztahů nebo vztahů, s nimiž právo pro ně rozhodné spojuje účinky obdobné manželství;
- insolvenční řízení a podobná řízení;
- sociální zabezpečení;
- rozhodčí řízení;
- vyživovací povinnosti vyplývající z rodinných vztahů, rodičovství, manželství nebo příbuzenských vztahů;
- závěti a dědění, včetně vyživovacích povinností vzniklých v důsledku smrti.

Prostorově personální působnost byla Nařízením Brusel I bis též rozvinuta. V jejím režimu se setkáváme s aplikovatelností nařízení i ve vztahu k třetím státům. Doposud se jednalo pouze o vztahy tzv. itra-unijní, ale nyní se pro vyšší ochranu spotřebitelů a zaměstnanců použijí pravidla pro určení příslušnosti bez ohledu na bydliště žalované. V režimu uzavření prorogační dohody není nadále podmínka bydliště na území členského státu alespoň jedné ze stran, dohoda musí ovšem být zcela v souladu s právem státu z hlediska své věcné působnosti.⁶³ Překážka litispendence daná konáním řízení na území třetího státu je ponovu zřízena do podmínek umožňujících přerušeni či zastavení řízení probíhajících u soudů členských států.⁶⁴

6.3.3. Pravidla příslušnosti

Pravidla ohledně příslušnosti jsou i nadále formulovaná poněkud komplikovaně, ve zjednodušeném vymezení lze hovořit o několika typech rozlišení příslušnosti na:

- základní příslušnost (čl. 4-6) – určena podle bydliště žalovaného, přednost vždy, pokud není nařízením stanoveno jinak

⁶² tzv. *acta iure imperii*

⁶³ více viz. čl. 25 Brusel I bis

⁶⁴ viz. čl. 33 a 34 Brusel I bis

- zvláštní ustanovení o příslušnost, tzv. alternativní (čl. 7-8) – vždy musí být dána základní pravomoc, možnost volby mezi více alternativami
- příslušnost pro zvláštní skupiny osob (čl. 10-23) – ochrana slabší smluvní strany, přednost před základní i alternativní, prorogační dohody výslovně omezeny
- výlučná příslušnost (čl. 24) – přednost výslovně uvedená před všemi ostatními v nařízení
- dohodnutá příslušnost (čl. 25) – přednost před všemi, mimo výlučné, v případě speciální je omezena či přísně vymezena
- obecná ustanovení o příslušnosti (čl. 26-35) – důležitá především z hlediska praktického, např. podřízení se zahájenému řízení, překážka litispendence, předběžná a zajišťovací opatření apod.⁶⁵

6.3.4. Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí

Úpravu uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí nalezneme v kapitole III., čl. 36-60 Brusel I bis. Nařízení má vést ke zjednodušení procesu, a proto není překvapující, že pro zjednodušený proces je zapotřebí určité důvěry mezi státy navzájem. Tato důvěra vede k liberálnímu přístupu mezi jednotlivými členy a docílila poměrně pokrokového řešení. Mezi základní pravidla patří, že cizí rozhodnutí nesmí být přezkoumávána ve věci samé a v zásadě nesmí dojít ani k přezkoumávání mezinárodní příslušnosti v členském státu původu, o jehož rozhodnutí se jedná.⁶⁶

Nařízení v článku 2 stanoví, že: „*„rozhodnutím“ se rozumí každé rozhodnutí vydané soudem členského státu bez ohledu na to, je-li označeno jako rozsudek, usnesení, příkaz či nařízení výkonu rozhodnutí, jakož i rozhodnutí o nákladech řízení vydané soudním úředníkem.*

Pro účely kapitoly III se „rozhodnutím“ rozumí předběžná nebo zajišťovací opatření nařízená soudem, který je podle tohoto nařízení příslušný rozhodovat ve věci samé. Tento pojem nezahrnuje předběžná nebo zajišťovací opatření, jež byla nařízena uvedeným soudem, aniž by byl žalovaný předvolán k soudu, ledaže bylo rozhodnutí obsahující uvedené opatření před jeho výkonem doručeno

⁶⁵ Rozehnalová, N., Valdhans, J., Drličková, K., Kyselovská, T. Mezinárodní právo soukromé evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 448s, str. 220

⁶⁶ vyplývá to z článku 45 a 52 Brusel I bis

žalovanému; "soudním smírem" rozumí smír, který schválil soud členského státu nebo který byl uzavřen před soudem členského státu v průběhu řízení; "veřejnou listinou" rozumí písemnost, která byla formálně vyhotovena nebo registrována jako veřejná listina v členském státě původu a jejíž pravost se vztahuje na podpis i obsah listiny a byla ověřena orgánem veřejné moci nebo jiným orgánem k tomu zmocněným.“

Rozsudkem se pro účely nařízení podle rozsudku Gothaer rozumí i rozhodnutí o nepřislušnosti. Soudní dvůr rozhodl v mezích výkladu článku 32 Brusel I., že rozhodnutím je každé rozhodnutí bez ohledu na jeho obsah, jelikož již dříve bylo judikaturou konstatováno, že za rozhodnutí jsou považována i ta rozhodnutí, která jsou vydána v průběhu řízení nebo ta, která řízení končí zcela nebo i jen z části. Dalším důvodem uznání rozhodnutí je fakt, že ve chvíli, kdy by SDEU vytvořil určitou specifickou kategorii rozhodnutí, pro která systém uznávání neplatí, tak by tím odporoval cíly, pro který bylo nařízení Brusel I vyhotoveno. Zejména tento přístup vyplývá ze vzájemné důvěry, která je součástí smyslu urychlení a zjednodušení formalit při uznávání rozhodnutí. „*Vzhledem ke všem výše uvedeným úvahám je třeba odpovědět, že článek 32 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že se vztahuje i na rozhodnutí, jimiž soud jednoho členského státu odmítá svou příslušnost na základě smluvního ustanovení o založení příslušnosti bez ohledu na kvalifikaci takového rozhodnutí podle práva jiného členského státu.*“⁶⁷

Základem uznání cizích rozhodnutí je zásada, ze které vychází celé nařízení. Zásada hovoří o uznávání rozhodnutí členských států bez potřeby zvláštního řízení, tzv. ipso iure, tedy bez dalších požadovaných úkonů, dalo by se říci automaticky. Avšak nařízení počítá s případy, kdy se může zdát jedné ze stran, která má uplatňovat uznání, že je zapotřebí zvláštního řízení. Cílem zvláštního řízení je rozhodnutí o splnění či nesplnění podmínek pro uznání. Podle zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním je místně příslušným soudem v ČR okresní soud. Rozsudek vydaný během zvláštního řízení má za následek překážku věci rozsouzené. ZPMS řízení upravuje jen co do způsobu

⁶⁷ Rozsudek SDEU č. C-456/11 z 15. 12. 2012 ve věci Gothaer Allgemeine Versicherung AG a další v. Samskip GmbH.

rozhodnutí - formou rozsudku a co do možnosti rozhodnout i bez nařízení jednání. Jinak se řízení řídí podle ustanovení OSŘ.⁶⁸

Nařízení ve svém čl. 45 taxativně vymezuje důvody pro odepření uznání, jimiž jsou následující:

- *je-li takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem dožádaného členského státu;*
- *jestliže žalovanému, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu obhajoby, ledaže žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl příležitost;*
- *je-li rozhodnutí neslučitelné s rozhodnutím vydaným v dožádaném členském státě mezi týmiž stranami;*
- *je-li rozhodnutí neslučitelné s dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v jiném členském státě nebo ve třetí zemi v řízení mezi týmiž stranami a v téže věci, pokud toto dřívější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné pro uznání v dožádaném členském státě*
- a v případě, že došlo k porušení předpisů o mezinárodní příslušnosti ve věcech pojištění, spotřebitelských smluv, výlučné příslušnosti a pracovních smluv, v ostatních případech nesmí být příslušnost přezkoumávána⁶⁹

Největším zásahem do mechanismu výkonu rozhodnutí dle Brusel I je nepochybně zrušení tzv. exequatur, přičemž tento pojem zahrnuje zvláštní řízení o prohlášení vykonatelnosti. Prohlášením vykonatelnosti stát uzná rozhodnutí státu vydávajícího za exekuční titul dle svého právního řádu. Bez prohlášení by rozhodnutí za exekuční titul považováno nebylo a jako takové by, byť pro formální překážku, nemohlo být vykonatelné. Z hlediska tradic by se dalo na exequatur hledět jako na zvláštní řízení o uznání, které jsem zmínila v předchozí kapitole. Prohlášení vykonatelnosti se zpravidla koná bez slyšení povinného pouze na základě přezkumu formálních náležitostí. Jelikož není straně povinného

⁶⁸ Bříza, P., Břicháček, T., Fišerová, Z., Horák, P., Ptáček, L., Svoboda, J. : Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, 767 s., str. 109-115

⁶⁹ více viz. Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 334 s., str. 122

povoleno činit k návrhu jakákoli podání, nařízením umožňuje podat opravný prostředek, který ovšem nelze připodobňovat k odvolání dle našeho OSŘ. Lhůta pro podání činí jeden měsíc, popřípadě dva měsíce, z důvodu bydliště povinného v jiném členském státě, než v tom, ve kterém bylo prohlášení vykonatelnosti vydáno. Po podání opravného prostředku druhá instance v žádném případě nepřezkoumává rozhodnutí ve věci samé, ale pouze shledává, zda existuje důvod pro odepření výkonu. Důvody po odepření výkonu se shodují s důvody pro odepření uznání. Vydané rozhodnutí o opravném prostředku lze napadnout dovoláním nebo žalobou pro zmatečnost.

Od 10. 1. 2015 je po nabytí platnosti Brusel I bis prohlášení vykonatelnosti zrušeno. Tendence k jeho zrušení se objevovaly od 90. let minulého století. V listopadu 2000 byl Radou schválen *Program opatření pro uskutečnění zásady vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v oblasti občanskoprávní a obchodněprávní*, který nastiňoval cestu ke zrušení exequatur. Vytýkány byly průtahy, které způsobuje řízení v procesu výkonu rozhodnutí a tudíž i zvyšuje náklady řízení. Jelikož je hlavním cílem nařízení především posílení důvěry mezi členskými státy, lze si dle mého odvodit potřebu zrušení dalších průtahů jako je řízení o prohlášení vykonatelnosti odpustit. Ke zdůraznění problematiky zrušení exequatur došlo Stockholmským programem pro oblast vnitra a justice v roce 2009. Shodný byl krok ke zrušení, ale naprosto odlišné byly názory na způsob jeho zrušení. Jedním z prvních probíraných návrhů byl systém dvojkolejnosti exequatur navržený Komisí, který naštěstí neprošel a nakonec se v novém nařízení setkáme jen s přesunem důvodů pro odepření prohlášení vykonatelnosti, k důvodům pro odepření výkonu rozhodnutí.⁷⁰ Nyní je tedy možná přímá aplikovatelnost cizích rozhodnutí, jakoby se jednalo o rozhodnutí vydaná ve státě dožádaného k výkonu. Mohlo by se jevit, že odstraněním exequatur ztratila strana, proti níž směřuje výkon rozhodnutí určitá práva na obranu. Není tomu tak, poněvadž nařízení respektuje právo na obhajobu a proto strana povinná je oprávněna podat návrh na odepření výkonu, domnívá-li se, že je dán důvod pro jeho odepření. Z čehož vyplývá, že aktivita je nadále vyžadována ze strany, proti které je podán návrh na výkon rozhodnutí.⁷¹

⁷⁰ Tomáš Břicháček: Změny v obecném režimu uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v civilních věcech v EU, [Právní rozhledy 5/2013, s. 165]

⁷¹ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 334 s., str. 129

6.4. Uznání a výkon rozhodnutí dle nařízení Rady (ES) č. 2201/2003, o soudní příslušnosti, uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (Nařízení Brusel II bis)

6.4.1. Obecně o Nařízení Brusel II bis

Nařízení Brusel II se zabývá snad nejfrekventovanější oblastí sporů na poli sporů s mezinárodním prvkem. Zcela na počátku byla problematika věcí manželských a rodičovské zodpovědnosti upravena Bruselskou úmluvou z r. 1998, která fakticky nikdy nevstoupila v platnost a byla přímo transformována do Nařízení Brusel II. Uvedené nařízení nahradilo nařízení č. 1347/2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem. Protože se nové nařízení v evropské praxi aplikuje poměrně dlouho, v mnoha publikacích se setkáme jen s označením nového nařízení jako Brusel II a ne jako Brusel II bis. Rozšíření úpravy se dosáhlo v Bruselu II bis v oblasti rodičovské zodpovědnosti, kde se nevztahuje úprava pouze na děti manželů, ale též na děti, jejichž rodiče spolu ve svazku manželském nejsou. Nařízení Brusel II bis je závazné pro všechny členské státy, Spojené království i Irsko, pouze Dánsko nikoliv.

6.4.2. Působnost

Pouze z hlediska akademického je vhodné zmínit časovou působnost nařízení, jelikož při vstupu ČR do Evropské unie platilo původní nařízení Brusel II a od 1. 3. 2005 používáme nařízení Brusel II bis. Věcně se do působnosti nařízení zařazují věci týkající se rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné, přiznání, výkonu, převedení a plného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti. Naopak naprosto se vylučuje použití nařízení ve věcech uznání nebo popření rodičovství, rozhodnutí o osvojení, předadopční opatření nebo neplatnost či zrušení osvojení, příjmení a jména dítěte, dosažení zletilosti, vyživovací povinnosti⁷², správy jmění nebo dědictví, opatření přijatá v důsledku trestných činů spáchaných dětmi.⁷³

⁷² viz. Nařízení č. 4/2009 o výživném

⁷³ Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000, Kapitola I, Článek I

6.4.3. Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí

Problematika uznání a výkonu rozhodnutí podle Brusel II je velice podobná úpravě dle Brusel I. Pod pojem rozhodnutí lze podřadit jakékoli rozhodnutí o rozluce, rozvodu nebo prohlášení manželství za neplatné a dále rozhodnutí týkající se rodičovské odpovědnosti. Nezáleží na výrazu, které rozhodnutí nese, ať už jde o usnesení, nařízení apod., jednou podmínkou pro úspěšné uznání představuje fakt, že se musí jednat o rozhodnutí vydané soudem členského státu. Pokud je podán proti rozhodnutí opravný prostředek, řízení o usnesení se přeruší.⁷⁴

Proces uznávání není zatížen žádným dodatečným řízením přezkumu, není tedy vyžadováno žádné zvláštní řízení. Právo požádat vydání rozhodnutí o uznání nebo neuznání přísluší každé dotčené osobě. Místní příslušnost soudů se určuje na základě vnitrostátního práva každého z členských států, v nichž se o uznání žádá. Podle českého práva rozhodují okresní soudy. Přezkum z hlediska příslušnosti je dle čl. 24 nepřipustný, stejně jako přezkum ve věci samé. Z mého pohledu nejdůležitější faktor zasahující do procesu uznání závisí na existenci výslovného zákazu neuznání rozhodnutí z důvodu, že např. rozvod není přípustný ve státě, v němž se dožaduje strana uznání rozhodnutí dle čl. 25, tzv. rozdíly v použitelném právu.

Pro odepření uznání rozhodnutí stanovuje nařízení důvody, které jsou zařazeny do dvou kategorií, první kategorii tvoří rozhodnutí ve věci rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné, druhá skupina je tvořena rozhodnutími ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

- Ustanovení článku 22 Brusel II bis:

„Rozhodnutí ve věci rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné se neuznává,

a) je-li takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž se o uznání žádá;

b) jestliže odpůrce, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl písemně vyrozuměn o zahájení řízení v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který by mu umožnil přípravu na jednání před soudem, pokud není zjištěno, že odpůrce rozhodnutí jednoznačným způsobem přijal;

⁷⁴ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 334 s, str. 144

c) jestliže je neslučitelné s rozhodnutím vydaným v řízení mezi stejnými stranami v členském státě, v němž se o uznání rozhodnutí žádá; nebo

d) jestliže je neslučitelné s dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v řízení mezi stejnými stranami v jiném členském státě nebo ve třetí zemi, za předpokladu, že toto dřívější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné k uznání rozhodnutí v členském státě, v němž se o uznání žádá.“

- Ustanovení článku 23 Brusel II bis:

„Rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti se neuzná,

a) je-li takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž se o uznání žádá, přičemž jsou vzaty v úvahu zájmy dítěte;

b) jestliže bylo rozhodnutí, s výjimkou naléhavých případů, vydáno, aniž mohlo dítě využít práva být vyslechnuto, a tím byly porušeny základní procesní zásady platné v členském státě, v němž se o uznání žádá;

c) bylo-li rozhodnutí vydáno v nepřítomnosti strany, která nebyla písemně vyrozuměna o zahájení řízení v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který by jí umožnil přípravu na jednání před soudem, pokud není zjištěno, že tato strana rozhodnutí jednoznačným způsobem přijala;

d) na žádost jakékoli osoby, která prohlašuje, že rozhodnutí zasahuje do její rodičovské zodpovědnosti, pokud bylo vydáno, aniž mohla tato osoba využít práva být vyslechnuta;

e) jestliže je neslučitelné s pozdějším rozhodnutím ve věci rodičovské zodpovědnosti, které bylo vydáno v členském státě, v němž se o uznání žádá;

f) jestliže je neslučitelné s pozdějším rozhodnutím ve věci rodičovské zodpovědnosti, které bylo vydáno v jiném členském státě nebo ve třetí zemi, ve které má dítě obvyklé bydliště, za předpokladu, že toto pozdější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné pro jeho uznání v členském státě, v němž se o uznání žádá,

nebo

g) jestliže nebyl dodržen postup stanovený v článku 56.⁷⁵

⁷⁵ podle článku 56 je členský stát povinen vyžádat si souhlas o umístění dítěte do pěstounské rodiny v jiném členském státě, pokud je zapotřebí zapojení orgánu veřejné moci, rozhodnutí o umístění lze vydat jen se souhlasem státu dožádaného, o souhlasu rozhoduje orgán dle vnitrostátního práva dožádaného členského státu, pokud není potřeba zásahu orgánu veřejné moci, příslušný soud vydávající rozhodnutí pouze informuje ústřední orgán

Výkon rozhodnutí se až na dvě výjimky provádí prostřednictvím návrhu na prohlášení vykonatelnosti, zde se uplatňuje podobný postup jako u zrušeného řízení exequatur v nařízení Brusel I bis. Návrh je podáván u místně příslušného soudu státu výkonu. Místní příslušnost určuje bydliště osoby, proti které výkon směřuje, nebo podle místa bydliště dítěte, na nějž se návrh vztahuje. Za předpokladu, že nelze určit příslušnost ani jedním z uvedených způsobů, protože se žádné z míst nenachází na území státu výkonu, určí se příslušnost dle místa výkonu.⁷⁶ Pro přezkum a odepření výkonu platí pravidla jako pro proces uznání. Pomocí opravných prostředků se lze domáhat ochrany směřující proti rozhodnutí o návrhu, popř. proti rozhodnutí o opravném prostředku prostřednictvím mimořádných opravných prostředků.

Přímý výkon rozhodnutí je způsobem zvláštním, zrychleným a zjednodušeným, v jehož důsledku se prohlášení vykonatelnosti vypouští. Přímý výkon využívá systém ve dvou případech, a to u rozhodnutí o právu na styk s dítětem a rozhodnutí o navrácení dítěte. Podmínky pro zrychlené řízení jsou dané. Dítě muselo být v řízení o vydání rozhodnutí slyšeno a právo být slyšen nemělo být odepřeno ani ostatním účastníkům řízení. Přezkum splnění podmínek probíhá ve státě původu, o němž je vydáno osvědčení na jednotném formuláři. Proti osvědčení nelze podat odvolání.⁷⁷

Rozhodnutí jsou vykonávána dle práva členského státu výkonu, jako by byla vydána v členském státě samotném.

6.5. Uznání a výkon rozhodnutí dle Nařízení Rady (ES) č. 4/2009, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností a Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnost

6.5.1. Obecně k Nařízení o výživném

Nařízení předcházelo mnoho let příprav a postupů pro zlepšení harmonizace pravidel zabývajících se vyživovacími povinnostmi. Představuje mezník mezinárodního práva soukromého a unijního práva, spojení procesních pravidel s kolizní úpravou. První zmínky zaměřené na posílení pravidel v oblasti

⁷⁶ viz články 29 a 30 Brusel II bis

⁷⁷ blíže srov. Zavadilová, M. Řízení ve věcech rodičovské zodpovědnosti s mezinárodním prvkem v komunitárním právu a mezinárodních smlouvách, disertační práce, Praha : Právnická fakulta UK, 2007, s. 87, cit. Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 334 s, str. 129

výživného se datují k roku 2004 a jejich výsledek lze spatřit již v roce 2007, kdy došlo k přijetí Úmluvy o mezinárodním vymáhání výživného k dětem (Haagská úmluva) a Protokolu o právu rozhodném pro vyživovací povinnost (Haagský protokol). Nařízení ve snaze rozšířit měřítko harmonizace pravidel, převzalo principy z Haagské úmluvy a jako klíčový význam provázející celé Nařízení je tzv. *favor creditors*, neboli „*zájem na posílení postavení oprávněného, který uplatňuje nároky z výživného.*“⁷⁸

6.5.2. Působnost

Z hlediska časové se u Nařízení č. 4/2009 setkáváme s propojením dvou dat, jelikož Nařízení samotné nabylo platnosti a počalo být použitelné od 18. 6. 2011, kdežto Haagský protokol nabylo platnosti až 1. 8. 2013. Vzhledem k pravidlům k určení rozhodného práva, která jsou stanovena právě Haagským protokolem, muselo za přijetí Nařízení o výživném Společenství řešit situaci bez platnosti Protokolu, i když se předpokládalo, že k uvedenému dni platnosti Nařízení, dojde i k platnosti na straně Protokolu. Problém byl vyřešen čl. 4 rozhodnutí o uzavření Haagského protokolu, který určil prozatímní použitelnost ke dni platnosti nařízení.

V Preambuli k Nařízení je zdůrazněna působnost věcná tím, že Nařízení se vztahuje na všechny druhy vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů, rodičovství, manželství, švagrovství apod., aby bylo možné dosáhnout rovnosti v zacházení se všemi oprávněnými z výživného. Podle JUDr. Moniky Pauknerové se v otázce věcné působnosti nabízí otázka, která není přímo nikde zodpovězena, a to otázka týkající se nároku oprávněného z výživného i v případě nemanželského nebo partnerského soužití. Podle JUDr. Pauknerové si lze odvodit neexistenci omezení z působnosti Brusel I, které před přijetím Nařízení o výživném obecně obsahovalo úpravu pro případy vyživovacích povinností a žádné omezení v tomto směru nebylo specifikováno. Nehledě na fakt nahlížení na partnerství jako na manželství a dle mého je z vnitrostátního práva jasné, že vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery je obdobná té mezi

⁷⁸ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 334 s., str. 255 a násl.

manžely, ať už na základě zákona o registrovaném partnerství nebo na základě § 3020 NOZ.⁷⁹

Nařízení se účastní všechny členské státy, jedinou výjimku tvoří opět Dánsko, které přijímá změny v oblasti výživného pouze na základě dohody s EU o přijímání změn v rámci Brusel I. Haagský protokol se vztahuje na členské státy a Irsko s výjimkou Spojeného království a Dánska.⁸⁰

6.5.3. Uznávání a výkon rozhodnutí

Vzhledem k problematice roztržičnosti úpravy do dvou samostatných předpisů a následné signatuře členských států je proces uznávání a výkonu dle Nařízení o výživném dvojího druhu. Dvojí ve vztahu vázanosti jednotlivých států Haagským protokolem, přičemž úprava samozřejmě dopadá i na společné prvky obou procesů. Jednotlivými způsoby se zabývají oddíly Nařízení. Oddíl I se zaměřuje na proces pro státy, jež řadíme mezi signatáře Haagského protokolu. Oddíl II je zaměřen na státy, v jejichž případě se Protokol neuzije.

Oddíl I shrnul vývojové tendence mezinárodního vymáhání výživného, především tendence na zrychlení procesu uznávání v rámci Brusel I. Právě v nařízení o výživném se poprvé objevuje postup okleštěný o mezitímní řízení o prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí ve státě dožadání, jak lze vyvodit z čl. 17 Nařízení.⁸¹ Za předpokladu, že by došlo ve státě původu rozhodnutí k porušení práva na spravedlivý proces, umožňuje Nařízení prostředek tzv. návrhu na přezkum. V dané lhůtě 45 dnů od seznámení se s důvodem, který se shoduje

⁷⁹ §10 Zákona o registrovaném partnerství

Vyživovací povinnost mezi partnery

(1) Partneři mají v zájemnou vyživovací povinnost.

(2) Neplní-li jeden z partnerů tuto povinnost, určí soud na návrh některého z nich její rozsah, přičemž přihledne k péči o společnou domácnost. Rozsah vyživovací povinnosti se stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou partnerů byla zásadně stejná.

(3) Vyživovací povinnost mezi partnery předchází vyživovací povinnosti dětí.

§ 3020 NOZ

[Manželství a registrované partnerství]

Ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.

⁸⁰ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 334 s, str. 256

⁸¹ čl. 17 Nařízení Rady (ES) č.4/2009

1. Rozhodnutí vydané v členském státě, který je vázán Haagským protokolem z roku 2007, se uzná v jiném členském státě, aniž by bylo vyžadováno zvláštní řízení a aniž by existovala možnost jeho uznání napadnout.

2. Rozhodnutí vydané v členském státě vázaném Haagským protokolem z roku 2007, které je v tomto státě vykonatelné, je vykonatelné v jiném členském státě, aniž by bylo třeba prohlášení jeho vykonatelnosti.

s důvody uvedenými v Nařízení, lze podat návrh odpůrcem, proti němuž je veden výkon rozhodnutí.⁸² Pro promlčení nebo neslučitelnost na straně státu původu nebo státu výkonu smí podat povinný návrh na zrušení výkonu rozhodnutí, ať už zcela nebo jen zčásti a dožádaný soud na základě podání rozhodne o odmítnutí výkonu rozhodnutí. Pokud ve státě původu probíhá řízení o přezkumu, nebo byl podán návrh na přezkum, opravňuje vzniklá nová skutečnost dožádaný stát k rozhodnutí zcela nebo zčásti odložit výkon rozhodnutí.

Oddíl II pojednává o procesu uznání a výkonu se společnými znaky dle Brusel I. Součástí procesu je zmíněné řízení o prohlášení vykonatelnosti. Využívá se jen ve vztahu k Velké Británii a Dánsku. Zpřísněný přístup platí pro rozhodnutí vydaná v těchto státech, nýbrž pro rozhodnutí ze států, které patří mezi signatáře a jejich rozhodnutí by měl být vykonána v Británii nebo Dánsku, platí zjednodušený režim.⁸³ Další podmínky výkonu rozhodnutí vyplývají z jednotlivých právních úprav členských států, na jejichž území dochází k výkonu.

6.6. Uznání a výkon rozhodnutí dle Nařízení EP a Rady (EU) č. 650/2012, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

6.6.1. Obecně k Nařízení o dědictví

Dědické právo považují za oblast práva složitou, neustále se vyvíjející a v případě českého práva i nově upravenou. V souvislosti s přijetím Nového občanského zákoníku se do českého právního řádu navrátila řada institutů a rozšířil se okruh svobodných rozhodnutí na straně zůstavitele v otázce naložení se svým majetkem. Nová úprava byla dlouho očekávána i v evropském právu. Řada publikací považuje nové Nařízení dědictví za krok vysoce ambiciózní, jelikož sjednocení procesní a kolizní úpravy se zdá být nadlidským úkolem, předně pro rozdílnosti národních institutů, dále pro rozlišení otázek spadajících do oblasti dědického práva a otázek vztahujících se k právu rodinnému.⁸⁴ Právní základ je položen v několika předchozích programech přijatých Evropskou radou. První krok byl učiněn v rámci Haagského programu z roku 2004, zde se hovořilo o zavedení nástrojů pro dědická řízení. V roce 2005 vydáním dokumentů zvaných

⁸² čl. 21 Nařízení Rady (ES) č.4/2009

⁸³ čl. 23 a násl. Nařízení Rady (ES) č.4/2009

⁸⁴ blíže Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 334 s., str. 265

Zelená kniha Dědictví a závěti se úprava postupně přibližovala realizaci, až byl sjednán návrh nařízení, přijatý Komisí v roce 2009 a sloužící posléze jako důvodová zpráva a zároveň jako interpretační pomůcka. „*Evropská rada vyjádřila přesvědčení, že by vzájemné uznávání mělo být rozšířeno na oblasti, jež dosud nejsou upraveny, avšak mají zásadní význam pro každodenní život, jako např. dědění a závěti.*“⁸⁵ Nařízení obecně vychází z principů osvědčených předchozími úpravami z hlediska procesního práva, ale i tak se v dědickém právu nachází určité zvláštnosti. Z důvodu rozdílností se konají semináře pro seznámení se s novou úpravou, pro řešení kolizních otázek, pro uvedení podstatných dodatků, které jistě vyvstanou v praxi. Semináře hodnotím velice kladně, jelikož se zde naskytuje možnost pro orgány zabývajícími se dědictvím, především notáře, probrat Nařízení a nový postup při řízeních jak s hlediska teoretického, tak praktického.⁸⁶

6.6.2. Působnost

Nařízení o dědictví se použitelným stává až 17. 8. 2015, do té doby jsou řízení s mezinárodním prvkem upravena pomocí zákona o mezinárodním právu soukromém.⁸⁷ Již v úvodu kapitoly jsem se zmínila o odlišnostech v dědickém řízení a také o problematice rozlišení dědického práva od ostatních jemu blízkých oborů, jako je rodinné právo. Věcně se tedy Nařízení zabývá pouze děděním. Preambule stanovuje i vodítka, dle kterých mají státy postupovat při vzniklých rozporech, a stanovuje limity, jimiž je omezen výklad i následná aplikace Nařízení. „*Do oblasti působnosti tohoto nařízení by měly spadat veškeré občanskoprávní aspekty dědění majetku zůstavitele, konkrétně pak veškeré způsoby přechodu majetku, práv a závazků z důvodu smrti, ať už se jedná o přechod jako projev vůle na základě pořízení pro případ smrti, nebo přechod na základě dědění ze zákona.*“⁸⁸ Vyloučeny z působnosti jsou především majetkové vztahy v manželství, odkazy formou darů, způsobilost FO k právům a povinnostem, otázky zmizení, prohlášení o předpokládané smrti atd.⁸⁹ Od počátku příprav unijní úpravy dědického řízení byla stanoviska Dánska, Irska

⁸⁵ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé, 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, 334 s, str. 266

⁸⁶ blíže Martin Říha: Seminář k Evropskému dědickému nařízení, [Ad Notam 5/2013, s. 48]

⁸⁷ viz kap. Dědictví ve vztahu k NZMPS

⁸⁸ Odrážka (9) Preambule Nařízení o dědictví

⁸⁹ čl. 1 Nařízení o dědictví

a Velké Británie odmítavá, tudíž nemůže být překvapivé, že tyto tři státy Nařízení nepřijaly a k jednotné úpravě nepřispívají.

6.6.3. Uznávání, vykonatelnost a výkon rozhodnutí

Principy předchozích nařízení se objevují i v procesu uznávání v nařízení o dědictví, tedy jen stručně postačí zmínit, že je opět vyloučen přezkum rozhodnutí ve věci samé, nevyžaduje se zvláštní řízení a za sporných okolností, zda má či nemá být rozhodnutí uznáno, může kterákoliv strana podat návrh na uznání během řízení o prohlášení vykonatelnosti. Rozhodnutí jsou neuznatelná:

a) je-li takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem (ordre public) členského státu, v němž se o uznání žádá;

b) jestliže odpůrci, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, ledaže žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost;

c) jestliže je neslučitelné s rozhodnutím vydaným v řízení v téže věci mezi týmiž stranami v členském státě, v němž se o uznání žádá,

d) je-li neslučitelné s dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v jiném členském státě nebo ve třetím státě v řízení mezi týmiž stranami a pro tentýž nárok, pokud toto dřívější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné pro uznání v členském státě, v němž se o uznání žádá.⁹⁰

Řízení o prohlášení vykonatelnosti se řídí právním řádem členského státu výkonu a ve chvíli vydání rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti, je cizí rozhodnutí v daném státě vykonatelné. Řízení o prohlášení vykonatelnosti podléhá stejným principům, jež platily pro řízení v Nařízení Brusel I.

⁹⁰ čl. 40 Nařízení o dědictví

7. KOMPARATIVNÍ SHRnutí

7.1. Prohlášení vykonatelnosti ve vztahu k vnitrostátnímu právu

Vzhledem ke vstupu ČR do Evropské unie, docházelo z počátku k nutným novelizacím, jejichž cílem bylo sjednocení právní úpravy českého práva s unijní úpravou. V kapitole o Bruselských nařízeních jsem hovořila o tzv. řízení exequatur, tedy řízení o prohlášení vykonatelnosti. Tento institut nebyl v mezinárodním právu soukromém na našem území znám a tudíž byla potřeba zavést řízení formou novelizace do zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním, která byla mimochodem přejata i do nového znění ZMPS. Tzv. exequatur nepřinesl dle mnohých odborníků nic nového, natož potřebného. Bylo tomu zcela opačně. Vnitrostátní úprava dosahovala v té době mimořádné nadčasovosti, která byla založena ve vztahu uznávání a výkonu cizích rozhodnutí na neformálnosti.⁹¹ Jak lze vyčíst z článku prof. Bělohávk, jehož negativní názor je zcela zřejmý, s tzv. exequatur se dosáhlo přehnané formálnosti v řízeních ve věcech majetkových, přesněji dle jeho slov: „rozšíření na jiné právní oblasti jde poněkud nad rámec našeho mezinárodního práva soukromého, které se zdá být pokrokovějším než systém EU v této oblasti.“⁹² Snahou českých zákonodárců bylo vyhovět stavu unijního přizpůsobení se, avšak zároveň šlo o jisté zachování moderního přístupu, proto byl přijat dodatek. Zákonodárce skloubil dosavadní mechanismus s unijním tak, že založil právo aktivně legitimované osoby podat návrh na výkon rozhodnutí v době, kdy ještě není rozhodnuto o prohlášení vykonatelnosti v dožádaném státě, čímž ještě dané rozhodnutí nemůže být považováno za exekuční titul. „Tím jde zákon nad rámec požadavků dotčených unijních a mezinárodních nástrojů, neboť na jejich základě nemají členské státy povinnost připustit možnost současného podání těchto návrhů; mohou naopak vyžadovat, aby návrh na výkon byl podán až ohledně soudního rozhodnutí prohlášeného předtím za vykonatelné. Výsledný mechanismus se fakticky přibližuje obecné vnitrostátní úpravě výkonu cizích rozhodnutí v majetkových věcech (i když některé rozdíly zde jsou – mj. použití tohoto postupu záleží na vůli navrhovatele a soud rozhodne o prohlášení vykonatelnosti samostatným výrokem, zatímco v případě § 16 odst. 3 se takový postup použije automaticky a soud nerozhoduje o uznání samostatným výrokem, pouze se s touto otázkou vypořádá

⁹¹ hovoříme o řízeních ve věcech majetkových, nikoliv rodinných

⁹² Bělohávek, A. J.: Zavedení tzv. exequatur do českého právního řádu, Právní zpravodaj, 2004, č. 5, s. 16

v rámci odůvodnění).“⁹³ O prohlášení vykonatelnosti rozhodují okresní soudy, dříve bylo možné zahájit řízení i u soudních exekutorů, ale po novele č.369/2012 Sb. lze podat návrh jen u okresního soudu. U výkonu rozhodnutí prohlášených za vykonatelná se nadále postupuje dle vnitrostátní úpravy, což v našem případě znamená, že se postupuje dle OSŘ nebo EŘ. Rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti v první řadě není přezkoumáváno ve věci samé, zkoumají se jen formální náležitosti, Důvody bránící prohlášení se přezkoumávají až na základě podání odvolání, tedy ve druhé instanci, kdy ovšem zkoumají soudy existenci či neexistenci důvodů odepření v rozsahu návrhu, nikoliv ex officio, viz. judikatura ÚS.

Vzhledem ke stavu, který po letech zaujala i EU, tím, že tzv. exequatur zrušila, lze s postojem prof. Bělohávkova naprosto souhlasit a jistě mohou říci, že ačkoliv uvedený institut nebyl ničím novým v kontinentálním právu⁹⁴, tak české právo mezinárodní v tomto bodě jednoznačně kráčelo moderním směrem právní evoluce v předstihu před EU.

7.1.1. Judikatura ÚS k dané problematice

Nález Ústavního soudu se týká řízení o prohlášení vykonatelnosti se zaměřením na povinnost soudů v ČR zabývat se důvody pro nevydání prohlášení na základě námitek podaných ze strany odvolatele. Ústavní soud vyjádřil své stanovisko vzhledem k aplikaci evropského nařízení i k vnitrostátní úpravě ZMPS, přičemž zkoumal nezákonný postup Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 3.

Skutkový stav: Stěžovatelka (FO) se bránila proti exekučnímu příkazu vydaného v Italské republice pro uspokojení pohledávky obchodní společnosti G., S.r.l., která v dalších řízeních vystupuje v pozici vedlejšího účastníka. Soudní příkaz byl prohlášen vykonatelným Obvodním soudem pro Prahu 3 a na základě této skutečnosti byla následně proti Stěžovatelce nařízena exekuce. Stěžovatelka podala na svou obranu odvolání proti rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti, o němž rozhodoval Městský soud v Praze. V odvolání Stěžovatelka namítala, že došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces, jelikož jí nebyla umožněna přítomnost na jednání, které vyústilo ve vydání exekučního příkazu. Dalším porušením bylo neoznámení italského soudu o vydání soudního příkazu, jehož

⁹³ Bříza, P., Břicháček, T., Fišerová, Z., Horák, P., Ptáček, L., Svoboda, J.: Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, 767 s.

⁹⁴ srovnání např. Německý občanský řád

řízení se povinná opět nezúčastnila, jelikož proti prvnímu exekučnímu příkazu podala odpor, který byl možný jako opravný prostředek a podle sdělení soudního úředníka bylo italským soudcem rozhodnuto o zastavení pro nemožnost pokračování v řízení. Námitky se týkaly i příslušnosti soudu, jelikož mezi stranami sporu byla uzavřena prorogační smlouva a příslušný měl být soud v Praze, mělo být rozhodnutí neuznáno pro nepřislusnost italského soudu. Vzhledem k použití norem nařízení Brusel I. se dalo předpokládat, že na základě důvodu dle čl. 34, tedy pro rozpor s veřejným pořádkem, nebude rozhodnutí cizí uznáno a jako takové ani prohlášeno za vykonatelné. Tudíž měl Městský soud prohlášení vykonatelnosti zrušit, protože veřejnému pořádku jistě odporuje porušení práva na soudní ochranu, které vyplývá z čl. 36 Listiny základních práv a svobod a jako takové požívá ústavní ochrany a navíc v jeho porušení spatřují základní narušení demokratických principů státu. V případě, že by Městský soud opomenul veřejný pořádek, jeho další činnost měla být zaměřena na čl. 45 Nařízení, který hovoří o zrušení prohlášení vykonatelnosti i v případě, že na straně státu, který vydal rozhodnutí, existují vady v příslušnosti nebo pravomoci. Zde příslusnost byla dána prorogační smlouvou, italský soud proto byl nepřislusný. Stěžovatelka podala i námitku k činnosti soudu, ve které navrhla, že soudy při řešení daného případu jako prvního měli pro jasnou aplikaci evropských norem podat předběžnou otázku. K této námitce se ÚS nevyjadřoval. Z mého pohledu by podání předběžné otázky bylo nadbytečné, z důvodu jasnosti úpravy v bodech a především důvodech, pro které lze zrušit prohlášení vykonatelnosti. Na podporu ustanovení Brusel I se lze opírat i o úpravu vnitrostátní v ZMPS účinného v době nálezů, z něhož vyplývá, „*Zkoumá-li odvolací soud důvody, pro něž lze cizí rozhodnutí neuznat, a tyto důvody nemohl dle příslušných předpisů Evropských společenství nebo mezinárodní smlouvy zkoumat soud v prvním stupni, pak, svědčí-li tyto důvody pro neuznání cizího rozhodnutí, odvolací soud zruší rozhodnutí soudu prvního stupně a rozhodne o zamítnutí návrhu.*“⁹⁵ Z výše uvedeného vyplývá, že Obvodní soud pro Prahu 3 nepochybil na rozdíl od Městského soudu v Praze, který se pozastavil jen nad formálností, nikoliv nad důvody neuznání nebo nad důvody pro zrušení prohlášení vykonatelnosti, tím se dopustil porušení ústavně garantovaných práv. S nálezem ÚS se zcela ztotožňuji.

Výrok:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 9. 11. 2005 č. j. 19 Co 356/2005 32

⁹⁵ § 68c zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním účinném do 31. 12. 2013

bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní a jinou právní ochranu garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

III. Návrh na zrušení usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 25. 3. 2005

č. j. Nc 12674/2004-14 se odmítá.⁹⁶

7.2. Navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí

Problematika mezinárodního únosu dětí bývá v posledních desetiletích stále častěji předmětem soudních sporů. Snad proto je upravena především Haagskou úmluvou o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí a dále pro nás stejně závazným nařízením ES č. 2201/2003 (tzv. Brusel II bis). Oběma předpisům náleží aplikační přednost před zákonem a jsou přímo použitelné. Obecná úprava je dána Haagskou úmluvou, kdežto Nařízení Brusel II bis je závazné pouze pro členské státy EU. Samotné Nařízení ve své Preambuli zmiňuje, že se považuje za přepis doplňujícího charakteru k Haagské úmluvě, tudíž lze dovodit působnost Úmluvy v oblastech, kterým úprava v Nařízení chybí nebo je pouze částečná. Dva základní pojmy vztahující se k problematice navrácení dětí - obvyklé bydliště a mezinárodní únos. Obvyklé bydliště je místem, které vytváří vazbu s dítětem, je projevem jeho integrace sociální i rodinné. Za účelem určení místa je potřeba přihlídnout k trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území členského státu a přestěhování rodiny do tohoto státu, ke státní příslušnosti dítěte, k místu a podmínkám školní docházky, k jazykovým znalostem, jakož i k rodinným a sociálním vazbám dítěte v uvedeném státě.⁹⁷ Mezinárodním únosem se myslí přemístění dítěte do jiného státu a následně na to navazující porušení práv na péči o nezletilého, přičemž tato práva byla vykonávána před únosem dítěte a jejich výkon by byl i nadále vykonáván, pokud by nedošlo k únosu. Právo péče je právem vykonávaným společně, jak z hlediska Úmluvy, taktéž i podle Nařízení, zahrnující především právo na určení místa bydliště (pobytu) dítěte, a vyplývající z zákona, popřípadě z rozhodnutí soudního orgánu.

⁹⁶ Nález ÚS ze dne 25. dubna 2006 sp. zn. I. ÚS 709/05

⁹⁷ NS 30 Cdo 2244/2011 cit. *Svoboda, K., Tlášková, Š., Vláščil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s.*

Vykonatelné rozhodnutí stanovící navrácení dítěte, vydané v jednom členském státě se uznává a je vykonatelné v jiném členském státě bez nutnosti prohlášení vykonatelnosti a bez možnosti námitky proti uznání rozhodnutí, pokud bylo rozhodnutí osvědčeno v členském státě původu.⁹⁸

Rozhodnutí o navrácení je v jiném státě vykonatelné bez nutnosti prohlášení vykonatelnosti, v případě, že bylo řádně osvědčeno, o čemž jsem se zmiňovala v kapitole o výkonu rozhodnutí dle Bruselu II bis. Příslušným soudem pro řízení o návrhu na navrácení dítěte je soud státu, ve kterém se nezletilé dítě nachází a následně poté je rozhodnutí v daném státě vykonatelné jako tuzemské. Za situace příslušnosti českého soudu se postupuje dle zákona o zvláštních řízeních soudních, stejně jako následný výkon.⁹⁹

Před nařízením výkonu rozhodnutí může soud na základě zjištěných podmínek, kdy např. nebyl povinný řádně seznámen s následky svého neplnění povinnosti vyplývající z rozhodnutí, zaslat výzvu ke splnění povinnosti. Výzvou dojde ke zhojení stavu a následně může dojít k nařízení výkonu rozhodnutí, jinak by zde byl vytvořen prostor pro podání žaloby pro vady v řízení. Při výkonu rozhodnutí soudní orgán úzce spolupracuje s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, jenž dohlíží na respektování nejlepších zájmů dítěte.¹⁰⁰ Součástí výzvy je poučení o možnosti uložení pokut nebo odnětí dítěte, pokud by povinný nadále odpíral výkon své povinnosti. Dalším krokem je nařízení výkonu formou pokuty, ovšem za předpokladu, že soud považuje udělení pokuty za účelné. Pouty nelze vždy pokládat za účelné, nejčastěji proto, že povinný bude mařit výkon rozhodnutí např. schováním dítěte apod. Aby se zamezilo rizikům, přikročí se odebrání dítěte, které je předem konzultováno s orgánem sociálně-právní péče, prováděno za přítomnosti OSPOD, popřípadě i za účasti orgánu Policie ČR apod.

Výkon rozhodnutí o navrácení dítěte je ze strany státu odmítnut za splnění alespoň jednoho z důvodu uvedených v Úmluvě v čl. 13.

Článek 13

Bez ohledu na ustanovení předcházejícího článku není soudní nebo správní orgán dožádaného státu povinen nařídit navrácení dítěte, jestliže osoba, instituce nebo jiný orgán, který nesouhlasí s jeho navrácením, prokáže, že:

⁹⁸ čl. 17 Nařízení Brusel II bis

⁹⁹ více viz. Vaške, V. Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České Republice. 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2007

¹⁰⁰ viz. čl. 13 Úmluvy o právech dítěte

- a) *osoba, instituce nebo jiný orgán, který měl pečovat o osobu dítěte, ve skutečnosti nevykonával právo péče o dítě v době přemístění nebo zadržení nebo souhlasil či později se smířil s přemístěním nebo zadržením, nebo*
- b) *je vážně nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace.*

Soudní nebo správní orgán může také odmítnout nařídít návrat dítěte, zjistí-li se, že dítě nesouhlasí s návratem a dosáhlo věku a stupně vyspělosti, v němž je vhodné přihlížet k jeho stanoviskům. Při hodnocení okolností uvedených v tomto článku soudní a správní orgány musí přihlídnout k informacím týkajícím se sociálního postavení dítěte poskytnutým ústředním orgánem nebo jiným příslušným orgánem obvyklého bydliště dítěte.

7.2.1. Judikatura NS

Nejvyšší soud se vypořádával s výkonem rozhodnutí o navrácení nezletilé z ČR do Německa ve smyslu ustanovení čl. 13 Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

Skutkový stav: Otec žijící v Německu podal návrh na navrácení nezletilé dcery, která byla unesena matkou na území České republiky v prosinci 2002 a následně se vrátila bez dcery v průběhu ledna 2003 s tím, že hodlá podat žádost o rozvod. Jelikož otec nesouhlasil s výchovou dcery v ČR, pomocí Úřadu pro mezinárodní ochranu dětí podal návrh k Obvodnímu soudu pro Prahu 5. Obvodní soud na základě splnění formálních podmínek a naplnění skutkové podstaty únosu dle Úmluvy nařídil navrácení dcery matkou a to ve lhůtě 3 dnů od právní moci rozsudku. Obvodní soud shledal, že nehrozí újma pro nezletilou, která by mohla být způsobená jejím návratem zpět do Německa především proto, že bylo zjevné, jakou měrou se podílel na výchově i otec, který rodinu po celou dobu finančně zabezpečoval, matka byla v domácnosti. Přes naléhání povinné na fakta, jež měla potvrzovat nezájem ze strany otce ve vztahu k dceři, ve smyslu styku s ní v ČR, nebral Obvodní soud zřetel, protože nezájem vyloučil faktickým podáním otce návrhu na navrácení nezletilé neprodleně poté, co mu byl oznámen záměr manželky zůstat v ČR a rozvést se. Odvolací soud, jímž byl Městský soud v Praze, nařízený výkon rozhodnutí potvrdil s malým rozdílem spočívajícím v úpravě navrácení nezletilé bez dané třídní lhůty. Poté podala matka (povinná) dovolání k Nejvyššímu soudu. Dovolávala se porušení práv občana, který nemůže být nucen k opuštění své vlasti, dále poukazovala na duševní újmu, která hrozí při

návratu dcery do Německa k otci, dále souhlas otce s odjezdem potvrzuje dodáním věty, kterou měl dotyčný vyřknout v hádce, ta zněla: „ať se tedy vrátí do toho svrabu“, poté poukazovala na neplacení výživného na dceru apod. Z mého pohledu pokud jde o bod s tvrzením, že občan nemůže být nucen opustit svou vlast, tak bych uvedené ustanovení spojovala spíš s matkou, která se o dceru stará, vzhledem k věku nezletilé – 20 měsíců, zajisté, že je matka pro toto období velice důležitá a pokud by mělo dojít k návratu nezletilé, bez újmy, tak by musela i matka spolu s ní opustit ČR a k tomu opravdu nucena být nemůže, v opačném případě by se povinná mohla domáhat porušení čl. 14 odst. 4 LZPS. Ve vztahu k nezletilé se ovšem domnívám, že o nucení nelze hovořit. Opět vzhledem k věku, nedostačuje její rozumová schopnost, aby byla schopna pochopit důsledky navrácení do jiného státu. Zmíněná věta otce, kterou povinná považuje za souhlas s odjezdem je naprosto bezpředmětná. Otec jednal ve stavu, kdy nehleděl na možné důsledky svých slov a zajisté nelze ani logicky se domnívat, že by ve vyřčené větě odsouhlasil odjezd, nikoliv dočasný, své dcery do cizí země. V právním státě nelze vydat rozhodnutí jen na základě domněnek, proto naprosto souhlasím s postupem soudu první i druhé instance. V jejich neprospěch hovoří postavení nezletilé, které nikterak nebylo zkoumáno, tedy dopodrobna v tom smyslu, v jakém ho předpokládá Úmluva. Článek 13 hovoří o fyzické, duševní újmě nebo o jiném uvedení do nesnesitelné situace, hrozících při navrácení do obvyklého bydliště. Soudní orgány podcenily závěrečnou část článku a dovoluji si s vlastním přesvědčením stanovit závěr, že jen díky nedůslednosti obou soudů bylo dovolání stěžovatelky přípustné. Újma dítěte by měla být zjišťována především pomocí orgánu na sociálně-právní ochranu dětí v místě pobytu nezletilé na území ČR a také měly být zjištěny sociální poměry na straně otce, teď pomocí ústředního nebo jiného příslušného orgánu obvyklého bydliště dítěte. Cílem ochrany dětí by mělo být zajištění kvalitní péče a dostatečného sociálního zázemí. Otec zabezpečoval rodinu, ale manželka byla v domácnosti, tudíž lze jen předpokládat, že by pravděpodobně nemusel dosahovat časových možností pro kvalitní výchovu dcery. Matka zde i díky podpoře známých a příbuzných tuto péči poskytovala a na druhou stranu podala i dopisy německých sousedů na podporu svých tvrzení o nemožnosti výkonu adekvátní péče o dítě ze strany otce. Z uvedeného vyplývá chyba na straně soudních orgánů, jež se nezabývaly sociálním prostředím na straně otce. To vše nasvědčuje nepřihlídnutí ke všem dostupným informacím vztahujících se k sociálnímu postavení dítěte. Není

překvapivé rozhodnutí Nejvyššího soudu o zrušení vydaných rozhodnutí obou soudů a vrácení k novému projednání Obvodnímu soudu pro Prahu 5.¹⁰¹

7.3. Nařízení o dědictví ve vztahu k novému zákonu o mezinárodním právu soukromém a procesním

Evropské Nařízení o dědictví zahrnuje rozhodnutí vtažující se k členským státům a navíc jeho účinnosti nabývá až v druhé půlce srpna roku 2015, tudíž je velice důležité seznámit se i s vnitrostátní úpravou danou v novém zákoně o mezinárodním právu soukromém, která bude do nabytí účinnosti Nařízení použitelná ve věcech uznání a výkonu rozhodnutí v oblasti dědictví.

Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním vymezuje část upravující uznávání cizích rozhodnutí ve věcech dědických jako ustanovení speciální k ustanovením uznávání cizích rozhodnutí ve věcech majetkových. Základním prvkem pro možnost uznání je nabytí právní moci cizích rozhodnutí. Za rozhodnutí se dle zákona považují rozhodnutí soudní, jakož i osvědčení notářů a jim podobná úřední potvrzení. Mezi rozhodnutí spadající do problematiky uznávání rozhodnutí neřadíme rozhodnutí o vyřešení sporů vzniklých v řízení o pozůstalosti, např. spory o dědické právo. Uznávání a výkon takových rozhodnutí je řešen dle obecných ustanovení ZMPS. Mezi cizí rozhodnutí neřadíme ani pořízení pro případ smrti, odmítnutí či přijetí dědictví a jim podobné veřejné listiny. Aby mohlo být rozhodnutí uznatelné, musí zakládat nový právní poměr nebo z něj musí vyplývat určité právo, kterého se lze domáhat. Vlastnosti klíčové pro rozhodnutí jsou uznatelnost, popřípadě vykonatelnost rozhodnutí, a dále tzv. volný oběh jako důkazní síla. Listina musí být uznatelná a vykonatelná ve stejném rozsahu a za stejných podmínek, aby mělo smysl uznávat a vykonávat ji v jiném státě. S uvedeným počítá i Nařízení o dědictví, které přímo stanoví, že: *„veřejná listina vyhotovená v jednom členském státě má v jiném členském státě stejné důkazní účinky jako ve státě původu, popřípadě účinky co nejvíce srovnatelné, pokud to není zjevně v rozporu s veřejným pořádkem (ordre public) dotčeného členského státu (srov. čl. 59 odst. 1 nařízení). Při určování důkazních nebo co nejvíce srovnatelných účinků konkrétní veřejné listiny v jiném členském státě by měl být učiněn odkaz na povahu a rozsah důkazních účinků dané veřejné listiny v členském státě původu. Bude proto záležet na právu členského státu*

¹⁰¹ NS 30 Cdo 1931/2006 ze dne 28. 11. 2006

původu, jaké důkazní účinky by konkrétní veřejná listina měla mít v jiném členském státě (srov. bod 61 preambule nařízení o dědictví).“¹⁰²

Pro uznání cizích rozhodnutí je třeba splnění několika podmínek:

- právní moc rozhodnutí, které má být uznáno a vykonáno
- rozhodnutí bylo vydáno státem, v němž měl zůstavitel obvyklý pobyt nebo jehož byl státním občanem
- podmínka tzv. materiální vzájemnosti¹⁰³
- nelze uznat v případě, že zde měl k projednávání výlučnou a nepodmíněnou pravomoc český soud, ta je dána, pokud:
 - zůstavitel má obvyklý pobyt v tuzemsku, jeho jmění je tuzemské, jedná se o tuzemskou nemovitost bez ohledu na pobyt nebo občanství,
 - zůstavitel je státním občanem ČR, i když zde nemá obvyklý pobyt a řízení bylo zahájeno na základě návrhu podaného některým z dědiců¹⁰⁴
- nelze uznat rozhodnutí ve věcech a o právech, jež mají připadnout státu jako tzv. odúmrtí dle §78
- pro rozpor s veřejným pořádkem

Za předpokladu, že uznání nebrání žádná okolnost z výše vypsanych, je rozhodnutí uznáno bez dalšího, tedy není zapotřebí dalšího zvláštního řízení a cizí rozhodnutí je bráno jako tuzemské. Výkon rozhodnutí se nadále řídí obecnými ustanoveními ZMPS. Výkon rozhodnutí je možné nařídit pouze, pokud je výkon nařízen českým soudem a to dle OSŘ, popř. EŘ. Jediná odchylka, kterou lze spatřovat ve vztahu k českému právu, je nutnost odůvodnění u nařízení výkonu cizích rozhodnutí ve věcech majetkových.¹⁰⁵

¹⁰² Bříza, P., Břicháček, T., Fišerová, Z., Horák, P., Ptáček, L., Svoboda, J.: Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 767 s., str. 457-458

¹⁰³ cizí stát vydává dědictví zůstavitelů s obvyklým pobytem v ČR k projednávání českým soudům nebo přiznává účinky rozhodnutí českých soudů týkajících se dědictví

¹⁰⁴ více viz §74 ZMPS

¹⁰⁵ Viktor Vaške Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice, 1. vydání, Praha 2007, 491 s., str. 453-454

8. ZÁVĚR

Civilní právo procesní se v poslední době pozměnilo jak z pohledu vnitrostátního práva, tak v rovině práva komunitárního. Neustálé novely se snaží reagovat na plynulý vývoj politiky i práva v kontextu s integrací evropského práva do právních řádů členských států. Na úrovni komunitární se setkáváme s rozšířením právních předpisů pro oblast uznávání a výkonu rozhodnutí. Uznávání a výkon rozhodnutí v členských státech navzájem byl vyčleněn na vrchol snah o liberalizaci evropského justičního prostoru, s jehož pomocí chce Evropská unie zaručit vyšší ochranu práv občanům a především sleduje posílení právní jistoty na poli evropského práva. Pokrok na straně evropského práva lze sledovat především ve vývoji právních předpisů zaměřených na problematiku procesu uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Od Bruselské úmluvy, jež byla počátkem všeho, řada států uznala potřebu omezení státní suverenity, ne za účel větší pravomoci Společenství, ale pro aktivaci procesně schopnějšího systému. Systému, jehož osobitými vlastnosti je rychlost, jednoduchost, v některých případech přímost, ačkoliv závislá na splnění daných podmínek, s nimiž žádné rozhodnutí nesmí být v rozporu.

Evropská úprava je nyní konečně rozšířena o očekávané Nařízení o dědictví, které svým obsahem velice kooperuje s úpravou mezinárodní a v našem právním prostředí se prolíná s úpravou v ZMPS. Dospělo se vývojového pokroku, zasažení unijního práva do sporů s mezinárodním prvkem. I zde došlo k nárůstu počtu sporných řízení souvisejících s volným pohybem osob a kapitálu.

Na počátku probíhalo uznávání na základě řízení o uznání a výkon rozhodnutí byl vztahován k řízení o prohlášení vykonatelnosti, jako určitá záruka správnosti rozhodnutí, snad i jako určitá ochrana pro státy, v nichž byl výkon rozhodnutí žádán, ačkoliv rozhodnutí bylo vydáno cizím státem. S postupným vývojem a pokrokem na straně vzájemné spolupráce, byla idea zrychlení a zjednodušení dosažitelnější, představa o vyřazení mezistupně v podobě exequatur, pro jednotlivé státy přijatelnější. Náš systém s řízením exequatur neměl zkušenosti do doby, než jsme po vstupu byly nuceni reagovat na mezistupeň a zde se odpovídá na mou otázku, zda došlo k ovlivnění, které bylo pokrokem vpřed či zpět pro náš vnitrostátní systém. Shledávám, že v mnohých bodech se shodnu s příznivci evropského práva, že zařazením unijního systému bylo naše právo posunuto a dokáže se mnohem rychleji adaptovat na nové právní nástroje, avšak

v tomto bodě v řízení o prohlášení vykonatelnosti tomu bylo naopak. Náš systém vycházející z mezinárodního práva stál o kus vpřed a exequatur znamenal jen další s dílčích zádrhelů, se kterými jsme se jako nový přístupový stát museli potýkat, i když v konečném důsledku musím poznamenat, že řešení dosáhlo úspěchu. Systém uznávání a výkonu se osvědčil a přichází na řadu průlom v podobě přímé vykonatelnosti, i když musím podotknout, že došlo pouze ke zrušení exequatur v některých případech, ale zkoumání důvodů pro odepření se státy nevzdaly, pouze došlo k jejich zkoumání především již v nalézacím řízení, popřípadě souvisí s uznáváním rozhodnutí, jak vyplývá z jednotlivých ustanovení nařízení, která v části o výkonu většinou přímo odkazují na důvody odepření upravené v části o uznání rozhodnutí. Nařízení prokázala svou dynamičnost a zcela se odvíjí od prvního záměru Evropské unie o sblížení národních úprav pro docílení svobody a bezpečnosti.

Jednotlivá nařízení v konečném provedení výkonu rozhodnutí nadále odkazují na vnitrostátní úpravy. Výkon probíhající dle vnitrostátní úpravy tak plynule navazuje na mezinárodní či evropskou úpravu a opět prokazuje úzké propojení s právem mezinárodním i komunitárním. Počet nástrojů pro úpravu uznání a výkonu se v našem právním režimu rozšířil, přičemž doposud používaná úprava dle ZMPS se uplatní nadále jen ve sporech s nečlenskými státy a do 17. 8. 2015 ještě v oblasti dědění. Lze se domnívat, že Nařízení o dědictví docílí stejných úspěchů jako ostatní nařízení, ale jelikož se jedná o oblast velice problematickou, lze předpokládat mnohem více doplňujících judikturních rozsudků, posudků a nálezů, které se budou nadále zabírat výkladem jednotlivých částí nařízení, jelikož samotná judikatura na úrovni národní nebo na úrovni unijní prokázala, že právě vrcholné soudní orgány vytvářejí ucelený systém, jakož že jejich prostřednictvím dochází ke konečné regulaci procesu výkonu rozhodnutí, jehož význam je jednotný na poli národním i evropském. Význam tkví především v ochraně, podpoře a jistotě prosazení práv, která nám jsou státem dána, uznána a jako taková musí být i náležitě vynuována.

Seznam použitých zdrojů

1. Monografie

Vojáček, L., Schelle, K., Knoll, V., Beránek, P. České právní dějiny. 2. vyd. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 694 s. ISBN: 978-80-7380-257-8

Hora, V. Československé procesní právo I-III. Praha, 1928-193, ISBN 978-80-7357-540-3

Tripes, A. Exekuce v soudní praxi: praktická příručka 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006. str. 5

Kurka, V., Drápal, L. Výkon rozhodnutí v soudním řízení. 1. vydání, Praha: Linde, 2004., ISBN 80-7201-443-9

Zahradníková, R. a kol., Civilní právo procesní, Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 565s., ISBN 978-80-7380-437-4

Stavínohová, J., Občanské právo procesní, řízení o výkon rozhodnutí, řízení konkurzní a vyrovnací, řízení rozhodčí. Brno: Doplněk, 1997, ISBN 80-210-1554-3

Kůrka, V.; Svoboda, K. Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce, 2. Vydání, Praha: WoltersKluwer ČR, a. s., 2013, ISBN 978-80-7478-375-3 (e-pub)

PAUKNEROVÁ, Monika. Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. 304 s. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-504-6.

Rozehnalová, N., Valdhans, J., Drličková, K., Kyselovská, T. Mezinárodní právo soukromé evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 448s, ISBN 978-80-7478-016-5.

Bříza, P., Břicháček, T., Fišerová, Z., Horák, P., Ptáček, L., Svoboda, J. : Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 767 s., ISBN 978-80-7400-528-2

Vaške, V. Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České Republice. 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-614-5

2. Odborné články

Lenka Doležalová: Zásadní změny v exekučním řízení, Bulletin advokacie 12/2012, str. 28-31

Tomáš Břicháček: Změny v obecném režimu uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v civilních věcech v EU, [Právní rozhledy 5/2013, s. 165]

Martin Říha: Seminář k Evropskému dědickému nařízení, [Ad Notam 5/2013, s. 48]

Richard Král: Znovu k zakotvení vnitrostátních účinků komunitárního práva v Ústavě ČR, [Právní rozhledy 3/2004, s. 110]

Bělohávek, A. J.: Zavedení tzv. exequatur do českého právního řádu, Právní zpravodaj, 2004, č. 5, s. 16

3. Právní předpisy

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, znění účinné od 1. 1. 2015

zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník, znění účinné od 1. 1. 2014

zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, znění účinné od 1. 1. 2014

Úřední věstník Evropské unie, 2005/C 53/01

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích

Konsolidované znění Smlouvy o fungování EU – ČÁST TŘETÍ: VNITŘNÍ POLITIKY A ČINNOST UNIE – HLAVA V: PROSTOR SVOBODY, BEZPEČNOSTI A PRÁVA

Nařízení EP a Rady (EU) č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění, Nařízení Brusel I bis)

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, znění účinné od 6. 2. 1991

zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, znění účinné od 1. 1. 2014

4. Judikatura

Usnesení NS ČR ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. 20 Cdo 238/2003

Usnesení NS ČR ze dne 25. 2. 1999, sp. zn. 20 Cdo 91/99

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2010, sp. zn.20Cdo 1694/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2010, sp. zn.20Cdo 1694/2008

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 1981, sp. zn. Cpj 159/79

Usnesení Okresního soudu Plzeň – město ze dne 30. 5. 2010,
sp. zn. 74 EXE 6168/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2012, sp. zn. 20 Cdo 4302/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1624/96

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2010, sp. zn. 20 Cdo 5110/2008

Rozsudek SDEU č. C-456/11 z 15. 12. 2012 ve věci Gothaer Allgemeine
Versicherung AG a další v. Samskip GmbH

Nález ÚS ze dne 25. dubna 2006 sp. zn. I. ÚS 709/05

NS 30 Cdo 2244/2011 cit. Svoboda, K., Tlášková, Š., Vláčil, D., Levý, J.,
Hromada, M. a kol.: Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.
Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s.

NS 30 Cdo 1931/2006 ze dne 28. 11. 2006

5. Internetové zdroje

http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/pd_1/art_8631/detail.aspx

RESUMÉ

My thesis is written on the topic: “Meaning of the process of a decision execution in the context of Internal and European Law”. Aim of this work is to systematically interpret the legal tools commonly used in the process of a decision execution and further acquaintance with their development on the field of an Internal and European Law.

The thesis is divided into six chapters, with a prologue and a conclusion after. First two chapters deal with the Internal issues. In the initial chapters I mention the historical process of a decision execution, which is being followed by explanation of the basic terms. Furthermore, I look more closely on the regulations in the case of the Internal Law legal rules and their gradual changes, which they were in over the past years, mainly the Civil Law amendment, which is the key source for a decision execution.

In the second part of my thesis I aim on the European Law. Since the decision execution differs in many characteristics, I would like to outline the basic legal terms, which are essential for the European Law and proceed. The Community Law proceeds mainly from the Statut directly adjusting recognitions and executions of the somebody else's decisions. Shortly said, I delimit the basic terms of each particular Statuts and then precisely describe the process of recognition and the process of decision. I mention the implementation and a gradual removal of so called "exequaturs". One news in the field of the European Law is the Statut of inheritance, acquiring force this year, that's why my aim is focused this way as well.

Last part of my thesis shows the differences of the Internal and European Law changes on the basis of comparison. The influence and meaning of the European process of a decision execution is significant and evident primarily when applying the law by the Internal court authorities.